

Jačanje sistema socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH
Јачање система социјалне заштите и инклузије дјеце у БиХ

Акциони план социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину

Општина Вишеград, децембар 2009. године

MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BOSNE I HERCEGOVINE • MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BOSNE I HERCEGOVINE
DIREKCIJA ZA EKONOMSKI PLANIRANJE BOSNE I HERCEGOVINE • MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE
MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE • VLADA BRČKO DISTRIKTA

У оквиру имплементације пројекта "Јачање система социјалне заштите и инклузије (SPIS) у БиХ: Увођење рефералног модела социјалне заштите и инклузије на опћинском/општинском нивоу", који имплементира Иницијатива за бољу и хуманију инклузију (IBHI), а финансијски подржава UNICEF, креиран је документ "Акциони план социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину".

Овај акциони план је припремљен од стране чланова/ица Општинског управног одбора општине Вишеград уз стручну помоћ и асистенцију IBHI особља.

Чланови/ице Општинског управног одбора пројекта "Јачање система социјалне заштите и инклузије (SPIS) у БиХ: Увођење рефералног модела социјалне заштите и инклузије на опћинском/општинском нивоу" општине Вишеград који су учествовали у процесу израде "Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину:

1. **Гдин Добривоје Станојевић**, начелник одјељења, Одјељење за општу управу, Општина Вишеград;
2. **Гдин Зоран Васиљевић**, директор Завода за заштиту женске дјеце и омладине, Вишеград;
3. **Гђа Илинка Баранац**, референтка за дјечију заштиту, ЈУ ЦСР Вишеград;
4. **Гђа Мира Стојановић**, педагогиња, ОШ "Вук Караџић", Вишеград;
5. **Гђа др Славица Лончаревић**, педијатрица, Дом здравља, Вишеград;
6. **Гдин Горан Туба**, крим. инспектор, Полицијска станица Вишеград;
7. **Гђа Мила Грачанин**, предсједница Удружења "Нове наде", Вишеград;
8. **Гђа Ковиљка Марковић**, самостална стручна сарадница за економске послове и развој, Општина Вишеград, додатна чланица ОУО-а.

Списак скраћеница

БиХ	Босна и Херцеговина
РС	Република Српска
ФБиХ	Федерација Босне и Херцеговине
ЈФДЗ РС	Јавни фонд за дјечију заштиту Републике Српске
ЈУ ЦСР	Јавна установа Центар за социјални рад
МУП РС	Министарство унутрашњих послова Републике Српске
РПЗ РС	Републички педагошки завод Републике Српске
УН	Уједињене нације
UNICEF	(United Nation Children's Fund) Међународни фонд Уједињених нација за дјецу
ИБНИ/ ИБХИ	(Initiative for Better and Humane Inclusion) Иницијатива за бољу и хуманију инклузију
НВО	Невладина организација
SPIS	(Social Protection and Inclusion System) Систем социјалне заштите и инклузије
ОУО	Општински управни одбор
ПУП	Посебно усмјерени пројекат
HRBAR	(Human Right Based Approach Programming) Приступ планирању на бази људских/ дјечијих права
EMIS	(Education Managment Information System) Информациони систем управљања у образовању – база података
SOTAC	(Social Sector Adjustment Technical Assistance Credit, Кредит за стручну помоћ социјалном сектору) База података о корисницима социјалне заштите при ЦСР БиХ
CPPAG	(Child protection policy advisory group) Савјетодавна група за развој политика дјечије заштите

SWOT	Акроним од Stenghts – снаге, Weakneses – слабости, Opportunities – прилике и Threats – опаности
CIVITAS	(The Institute for the Study of Civil Society) Институт за проучавање цивилног друштва
ОШ	Основна школа
ГПРШ	Годишњи програм рада школе
ФК	Фудбалски клуб
КК	Кошаркашки клуб
ОК	Одбојкашки клуб
PAR	(Participatory Active Research) Партиципативно акционо истраживање
СКУД	Српско културно умјетничко друштво
МЗ	Мјесна заједница
АД	Акционарско друштво
ДОО	Друштво с ограниченом одговорношћу
КМ	Конвертибилна марка

САДРЖАЈ

1. УВОД	06
1.1 Циљеви и садржај "Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину"	06
1.2 Процес и методологије	08
2. АНАЛИЗА СИТУАЦИЈЕ	09
2.1 Општа ситуација у општини Вишеград	09
2.2 Идентификација проблема/ појава у оквиру дјечије заштите и социјално искључених група дјеце	28
2.3 Анализа основних узрока проблема	36
3. ПРЕГЛЕД ДОСАДАШЊИХ UNICEF/ IBNІ ПРОЈЕКТА са освртом на акционе планове развоје дјечије заштите у 14 општина/опћина	37
3.1 Резултати и научене лекције	37
4. СИСТЕМ ДЈЕЧИЈЕ ЗАШТИТЕ У ОПШТИНИ ВИШЕГРАД	39
4.1 Мапирање система дјечије заштите	39
4.2 Идентификација слабости/ недостатака система дјечије заштите	44
5. "АКЦИОНИ ПЛАН СОЦИЈАЛНОГ УКЉУЧИВАЊА У СИСТЕМ ДЈЕЧИЈЕ ЗАШТИТЕ У ОПШТИНИ ВИШЕГРАД ЗА 2010-2011. ГОДИНУ"	46
5.1 Приоритети за акцију	46
5.2 Оквир "Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину"	50
5.3 Извори финансирања дјечије заштите у општини Вишеград	55
6. Анекси "Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину"	56

1. УВОД

Пројекат "Јачање система социјалне заштите и инклузије (SPIS) у БиХ: Увођење рефералног модела социјалне заштите и инклузије на опћинском/општинском нивоу" реализује се у циљу да доносиоци одлука и даваоци услуга буду у бољој могућности да планирају, управљају и координирају циљане службе социјалне заштите намијењене искљученој и рањивој дјечи и њиховим породицама. Пројекат се проводи у десет (10) циљаних општина/опћина у БиХ: Билећа, Котор Варош, Лакташи, Ливно, Нови Град, Нови Град Сарајево, Нови Травник, Сански Мост, Столац и Вишеград, а имплементира га IBHI уз подршку UNICEF-а.

Документ "Акциони план социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину" настао је као резултат рада чланова/ица Општинског управног одбора општине Вишеград. ОУО је координирајуће, мултидисциплинарно и мултисекторално тијело Пројекта, успостављено именовањем од стране начелника Општине Вишеград (Рјешење од 26.05.2009. године, бр. 02-013-173/09), и чине га представници/е сљедећих институција/организација: Општина Вишеград, ЈУ Центар за социјални рад, Дом здравља, Завод за заштиту женске дјеце и омладине, ОШ "Вук Караџић", Полицијска станица Вишеград и Удружење "Нове наде".

1.1 Циљеви и садржај "Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину"

Општински двогодишњи "Акциони план социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину" резултат је рада Општинског управног одбора Пројекта "Јачање система социјалне заштите и инклузије (SPIS) у БиХ: Увођење рефералног модела социјалне заштите и инклузије на опћинском/ општинском нивоу". Овај акциони план представља репликацију успјешних резултата IBHI/UNICEF пројектних активности које су имплементирани у претходних четрнаест (14) опћина/општина у БиХ, а усмјерене су на успостављање и унапређење системског приступа у планирању дјечије заштите у односу на контекст сваке појединачне локалне заједнице.

У току израде ових акционих планова усмјерених на развој система дјечије заштите на локалном нивоу вршена је процјена и анализа ситуације у сфери дјечије заштите, те су заступљени сљедећи приступи: мјешовити приступ у пружању услуга и планирању социјалне заштите, приступ окренут клијенту и gender приступ. Такође су примјењени инструменти HRBAP¹ и PAR² методологије у сврху изградње партиципативног рефералног система. Успоставом овог Акционог плана обезбијеђен је инструмент за системску идентификацију корисничких група, као и локално планирање квалитетних интервенција и смањење социјалне искључености дјеце у локалној заједници.

¹ HRBAP – Human Rights Based Approach on Programming/Планирање засновано на поштивању људских права

² PAR – Participatory Active Research/Партиципативно акционо истраживање

Приликом израде "Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину" кориштене су релевантне анализе, оквирне стратегије, акциони планови и други материјали који се баве проблематиком везаном за дјечију заштиту и имају за циљ да унаприједе одређене сегменте дјечије заштите у БиХ³. Посебно усмјерење у раду је била процјена и анализа остваривања права дјетета у складу са УН Конвенцијом о правима дјетета.

Гледајући с аспекта заштите дјечијих права, званична потреба за обезбјеђивањем посебне бриге о дјечи је добила своју шансу за остваривањем успоставом Конвенције о правима дјетета⁴, у којој се, између осталог, наводи да "дијете, због своје физичке и духовне незрелости, треба посебну заштиту и бригу, укључујући одговарајућу законску заштиту прије, као и после рођења".⁵ Конвенција је успостављена на различитим законским системима и културним традицијама, те представља универзалан сет договорених стандарда и обавеза, тј. људских права.

Основни принципи Конвенције о правима дјетета су:

- Недискриминација (Члан 2.);
- Најбољи интереси дјетета (Члан 3.);
- Право на живот, преживљавање и развој (Члан 6.);
- Поштивање ставова дјетета (Члан 12.).

Ратификацијом УН Конвенције о правима дјетета, Држава Босна и Херцеговина и сви њени органи су преузели обавезу поштивања и провођења свих права дефинисаних овим међународним документом. Конвенција, поред државних органа, предвиђа и одговорност свих појединаца који су задужени да воде бригу о дјечи.

Према "Акционом плану за дјецу БиХ 2002-2010", кључна претпоставка за јачање положаја дјеце у БиХ је укључивање свих снага у друштву у остваривању осмишљеног дјеловања како би се побољшали животни услови у интересу развоја дјеце. Поменуто укључује све расположиве ресурсе владиног и невладиног сектора, породице и појединца. Реализацији ове претпоставке доприносе заступљени приступи у изради локалног Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите.

Приликом процјене/ анализе ситуације у сфери дјечије заштите и планирања будућих активности "Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину", чланови/ице ОУО-а Вишеград су посебну пажњу обратили на усклађивање активности са општинским плановима развоја у сегменту унапређење статуса дјетета у локалној заједници.

³ Слиједи преглед неких од докумената: "Извјештај о хуманом развоју за 2007.; Социјална укљученост у БиХ", UNDP/IBN, "Акциони план за дјецу у БиХ 2002-2010", Вијеће за дјецу БиХ; "Државна стратегија за борбу против насиља над дјецом 2007-2010"; Министарство за људска права и избјеглице БиХ и др.

⁴ Конвенција о правима дјетета је усвојена од Генералне скупштине Уједињених нација, 20.11.1989.године.

⁵ Декларација о правима дјетета прихваћена од Генералне скупштине Уједињених нација, 20.11.1959. године.

"Акциони план социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину" обухватио је активности чија ће реализација утицати на квалитетније провођење општинских аката као што је "Стратегија развоја општине Вишеград (2004-2010)" у циљу унапређења квалитета живљења грађана. Развојна стратегија је допуњена за период 2008 – 2010., у новембру 2007. године.⁶ Исто тако, допринијеће квалитетнијој примјени и остваривању људских права и слобода која су загарантована међународним актима, Уставом и законом, без дискриминације по било ком основу, а све у складу са Статутом Општине Вишеград.

"Акциони план социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину" има за циљ да:

- развије локалне механизме дјечије заштите;
- обезбиједи унапређење система дјечије заштите на локалном нивоу;
- обезбиједи финансирање унапређења система дјечије заштите на локалном нивоу;
- омогући социјално укључивање угрожених група дјеце и младих;
- обезбиједи информисање локалне заједнице и промовисање активности на успостави социјалне инклузије.

1.2 Процес и методологије

"Акциони план социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину" израђен је у складу са HRBAP методологијом (приступ планирању на бази људских/дјечијих права), стављајући на приоритетно мјесто реализацију дјечијих права у складу са Конвенцијом о правима дјетета.

Методологија развијена у оквиру пројекта користи приступ планирању базиран на људским правима (HRBAP - Human Rights Based Approach to Programming) са посебним фокусом на принципе недискриминације и учешћа. Овакав приступ планирању користи смјернице, као и принципе људских права, за потребе изградње капацитета и њихове реализације. Кључни аспект приступа развоја који се темељи на људским правима јесте одговорност. Са стајалишта људских права, појединци или групе су носиоци права док су институције, власти и др., као носиоци дужности, одговорни за реализацију тих права, а самим тим и у обавези да успоставе мјере поштивања и заштите ових права.

У сврху повећања степена знања локалних актера дјечије заштите о значају HRBAP методологије, у Бањој Луци је 24-26.06.2009. године одржана едукација о примјени ове методологије планирања дјечије заштите засноване на концепту поштивања људских права (HRBAP), друштвене инклузије, промоције различитости и дјечијих права. Иста едукација одржана је и у Сарајеву, 17-19.06.2009. године за представнике општина ФБиХ. Одржани семинари обухватили су чланове/ице ОУО-а пројекта и друге актере дјечије заштите из свих десет (10)

⁶ Извор информација: "Стратегија развоја општине Вишеград (2008-2010)", допуњена за период 2008 – 2010., у новембру 2007. године.

циљаних општина/опћина пројекта: Билећа, Котор Варош, Лакташи, Нови Град, Вишеград, Нови Град Сарајево, Нови Травник, Сански Мост, Ливно и Столац.

У току израде "Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину" проведене су методе истраживања и интервјуа, те кориштени релевантни документи и законске регулативе, информације са web portala и одржани састанци са професионалцима из институција/ организација из сфере дјечије заштите. Као основа за креирање горе наведеног акционог плана, поред инструмената HRBAP методологије и претходно наведених докумената, кориштен је и документ "Процјена система дјечије заштите у општини Вишеград" урађен од стране ОУО-а уз подршку свих субјеката у општини Вишеград, који је усвојен на 2. сједници ОУО-а Пројекта у јулу 2009. године.

У оквиру Пројекта "Јачање система социјалне заштите и инклузије (SPIS) у БиХ: Увођење рефералног модела социјалне заштите и инклузије на опћинском/општинском нивоу", покренута је активност дизајнирања међусекторалног рефералног механизма за социјалну заштиту и инклузију на нивоу заједнице, кроз коју се примјењује и PAR методологија. PAR је методологија истраживања која је усмјерена на позитивну социјалну промјену унутар локалне заједнице у којој се проводи, особито када је у питању пружање могућности дјечи и младима за активно учешће у процесима одлучивања у породици, школи и локалној заједници.

Анализа релевантних докумената (законске регулативе, стратегије, акциони планови, извјештаји ...), као и кориштење доступних информација са интернет портала, такође представљају посебно значајан сегмент у припреми овог документа (види Анекс 1.1 и Анекс 1.2).

2. АНАЛИЗА СИТУАЦИЈЕ

2.1 Општа ситуација у општини Вишеград

Општина Вишеград је смјештена у источном дијелу Републике Српске, у горњем сливу ријеке Дрине. Источна граница општине уједно је и државна граница са Републиком Србијом, односно општинама Бајина Башта и Ужице. Са југа општина Вишеград граничи са општином Рудо, док са запада и сјеверозапада граничи са општинама Рогатица и Сребреница. Општина Вишеград лежи на обалама ријеке Дрине и Рзаве. Површина општине је 448 км², а просјечна надморска висина је 303 м. Општина Вишеград има седам мјесних заједница: МЗ Вардиште, МЗ Добрун, МЗ Прелово, МЗ Горња и Доња Лијеска, МЗ Међеђа, МЗ Дринско, те МЗ Клашник. Процјењује се да данас општина Вишеград има **13 500 становника**, обзиром да званичан попис становништва од 1991. па до данас није проведен. Густина насељености је 33,18 становника по км². Од поменутог броја становника 91% је српско становништво, а 9% припада Бошњацима и Хрватима. Природни прираштај становништва у 2008. години изгледа: наталитет – 83, морталитет – 123. Значајне демографске промјене су посљедица великих миграција

и негативног прираштаја становништва. Већина становништва живи у градском и приградском подручју. Мјесне заједнице на подручју општине Вишеград су Прелово, Добрун, Клашник, Вардиште, Горња и Доња Лијеска, Међеђа и Дринско.⁷

Општина Вишеград има **2 067 дјеце и младих**, старосне доби од 0 до 18 година.

Општина Вишеград спада у средње развијене општине Републике Српске. Локална заједница дјелује на побољшању услова живота у свим областима. Руководство Општине и административна служба раде на обезбјеђењу што квалитетнијих услова за живот и стварања урбане средине са свим потребним садржајима, а све у складу са могућностима. Општински буџет у 2008. години износио је 7 482 951,00 КМ, а планирани буџет за 2009. годину је 8 773 502,00 КМ.

Скупштина Општине је донијела **"Стратегију развоја општине Вишеград (2004-2010)"** у циљу унапређења квалитета живљења грађана. Развојна стратегија је допуњена за период 2008 – 2010., у новембру 2007. године. У оквиру „Стратегије развоја општине Вишеград“ налазе се анализа постојећег стања општине (географске и демографске карактеристике), привредни ресурси, развој туризма, антропогени потенцијали, инфраструктура општине, здравство и социјална заштита на подручју општине Вишеград, сектор образовања, културе, као и буџет Општине Вишеград који представља процјену годишњих прихода и расхода које Општина оствари у току календарске године. Из буџета Општине Вишеград финансира се цјелокупан рад општинске административне службе као и рад нижих буџетских корисника.

Број незапослених особа према подацима Завода за запошљавање Републике Српске, Филијала Источно Сарајево, Биро Вишеград је 2 169⁸ од чега постоји одређен број незапослених професионалаца из области дјечије заштите. Тренутно је **незапослено 3 (М1 / Ж2) психолога, 5 (5М) педагога, 14 (1М/13Ж) особа наставног кадра и 5 (2М/3Ж) правника.**

На подручју општине Вишеград послује око 66 предузећа. Остварени приход од привреде из године у годину биљежи раст. Укупан приход остварен у 2006. години износи 60 271 624, 00 КМ и већи је за 14% од прихода оствареног у 2005. години. Добит је остварена код 30 АД и ДОО, али највећа добит је остварена код "ХЕ на Дрини".⁹

Укупан приход остварен у 2008. години износи 76 439 453, 00 КМ и већи је за 21% од прихода оствареног у 2007. години. Добит је остварена у 33 предузећа АД и ДОО.¹⁰ Дуги и спори стечајни поступци у којима се налазила већина предузећа (9 предузећа) кочница су у развоју привреде. У једном дијелу предузећа производња је прекинута ("Гранит") док су друга, иако у стечају, наставила са радом. Застарјела технологија успорава процес производње и излазак предузећа на тржиште. Недостатак обртног капитала условљава минималну производњу. Овакав начин

⁷ Стратегија развоја општине Вишеград 2004 – 2010.г.

⁸ Завод за запошљавање Републике Српске, Филијала Источно Сарајево, Биро Вишеград

⁹ Стратегија развоја општине Вишеград 2004 - 2010

¹⁰ Извјештај о пословању привреде Одјељења за привреду и друштвене дјелатности

привређивања довео је до неусклађености између понуде радне снаге и производње.

Приватизацијом предузећа отворила се могућност покретања производње и запошљавања већег броја радника ("Варда", "Металгас", "Металац", "Унис – УТЛ", "Вишеградтранс"). Производњу полако преузима приватни сектор у области: металне, дрвне и текстилне индустрије, превоза робе и путника у друмском саобраћају... Шуме су велико богатство општине. Узгој, заштиту и експлоатацију шума на подручју општине врши ШГ "Панос" Вишеград.

У Општини Вишеград регистровано је око 275 предузетника: трговина, занатство, угоститељство, услуге, јавни превоз и др. Структура регистрованих дјелатности и број предузетника се стално мијења, али према евиденцији биљежи стални раст.

Општина ће развијати пословно окружење и стварати услове за процес економског раста и отварање нових радних мјеста. У њему ће водећу улогу имати приватни сектор. Једна од мјера је додјељивање стимулативних кредита из буџета Општине које под повољним условима додјељују младима до 30 година старости. На овај начин Општина жели повећати запосленост младих и задржати их у локалној заједници.

Значајан је туристички потенцијал општине Вишеград. Општина је препознатљива по мосту Мехмед паше Соколовића, извору термалне воде у Вишеградској бањи, Манастиру Добрун, великом броју локалитета са средњовијековним стећцима и ендемичним врстама биљака.¹¹

Оснивањем Туристичке организације "Вишеград" створени су услови за бољу промоцију туристичке понуде.

Основна дјелатност Јавног предузећа у државној својини "Радио телевизија Вишеград" – "Радио Вишеград" је производња и емитовање радио програма, свакодневно у времену од 09:00 до 18:00 часова.

На подручју општине Вишеград ангажовани су сљедећи актери дјечије заштите:

- Образовне установе;
- ЈУ Центар за социјали рад;
- Завод за заштиту женске дјеце и омладине;
- ЈУ Дом здравља;
- МУП РС;
- Основни суд Вишеград;
- Медији;
- Дом културе и спортски клубови;
- Невладин сектор;
- Приватни сектор;
- Општина Вишеград;
- ОО "Црвени крст" РС;
- Мјесне заједнице.

¹¹ Стратегија развоја општине Вишеград 2004 - 2010

Слиједи преглед запосленог кадра у сфери дјечије заштите.

Према подацима из јула 2009. године, на Бироу за запошљавање евидентирано је 27 незапослених особа (4М/23Ж) из области дјечије заштите: 3 психолога (1М/2Ж), 5 педагога, 14 особа наставног кадра (1М/13Ж), као и 5 правника (2М/3Ж).

- **Образовне установе**

Дјечије обданиште: Запослени кадар чини **7 особа**, од којих 3 васпитачице са ВСШ, 1 са средњом стручном спремом, директор са ВСС и 2 особе осталог кадра.

Основна школа: На нивоу града је једна Основна школа у којој је запослено укупно 103 радника: 72 наставника, 8 радника запослених у управи и 2 стручна сарадника 1 педагог-психолог и 1 педагог, те 21 радник на помоћно-техничким пословима.

Средња школа: Укупно је запослено 68 особа, од чега је 43 професионалца и 15 осталог особља. Од 43 професионалца, 1 је педагог, а остало све наставни кадар.

Универзитет "Синергија" Бијељина, Пословни факултет Вишеград: Запослено је 24 професионалца од чега је 18 др наука, 5 магистара и 1 наставник са ВСС.

- **ЈУ Центар за социјални рад**

У ЈУ ЦСР укупно је запослено 5 радника од којих су 4 социјална радника и 1 пословни административни радник. Систематизацијом је предвиђено према правилнику 2 социјална радника, висока и виша стручна спрема. На 6 до 8 000 становника 1 социјални радник.

- **Здравствени сектор**

У Дому здравља запослено је 42 медицинска радника: 6 специјалиста са доедукацијом из породичне медицине, 2 педијатра са доедукацијом из породичне медицине, 1 доктор стоматологије. Један неуропсихијатар и 1 гинеколог раде по уговору једном седмично, 28 медицинских сестара/браће и 5 медицинских техничара са вишом стручном спремом, те 1 психолог који ради на одређено вријеме. Психолог ради на одређено вријеме јер се очекује да се успостави рад Центра за ментално здравље који ће радити при Дому здравља општине Вишеград.

- **МУП РС**

У општини дјелује **Полицијска станица Вишеград** чији је број запослених у складу са европским стандардима. Укупно је запослено 37 особа (29М/8Ж), а нема запослених који се искључиво баве питањима дјечије заштите.

- **Основни суд Вишеград**

У Основном суду Вишеград укупно је запослено 18 особа. Судија за малолетнике, запослен у Основном суду, једини је професионалац који се бави питањима из области дјечије заштите.

- **Општина**

У Општини су запослене 2 особе које у оквиру својих послова раде на питањима дјеце и младих. При Одјељењу за привреду и друштвене дјелатности постоји радно мјесто на којем своју дужност врши виши стручни сарадник за друштвене дјелатности, коме у опису радног мјеста стоји координирање послова са предшколским, школским и студентским установама. Такође, у опису радног мјеста самосталног стручног сарадника за економске послове и развој стоји координација активности са младима.

- **Општинска организација "Црвени крст"**

Организација Црвеног крста броји **3** (1М/2Ж) **запослених**, од тога 1Ж која је запослена по Уговору о раду на одређено вријеме, те 2 (1М/1Ж) запослених по Уговору о раду на неодређено вријеме. Волонтерски рад је подржан од стране **90** (20М/70Ж) **волонтера**. Активисти Црвеног крста (12 активиста) похађали су у посљедње вријеме специјализоване тренинге у циљу професионалног усавршавања.

- **Мјесне заједнице**

У Општини Вишеград запослен је **1 референт** који прати рад мјесних заједница, а све у складу са Законом о локалној самоуправи.

Детаљан приказ ангажованог кадра у институцијама/ организацијама од значаја за дјечију заштиту, као и преглед корисника ЈУ Центра за социјални рад и образовних установа дат је у Анексу 2.1.

Образовне установе

На подручју општине Вишеград образовање се одвија у 1 предшколској установи Дјечијем обданишту "Невен", 1 Основној школи "Вук Караџић", 1 Средњој школи "Иво Андрић" и у оквиру рада Универзитета „Синергија“ из Бијељине, који је отворио у Вишеграду „Пословни факултет“.

Образовање дјеце предшколског узраста организује се у Јавној установи, **Дјечијем обданишту "Невен"**. Све активности усмјерене су на обезбјеђивање оптималних услова за задовољавање дјечијих друштвених потреба, те унапређење статуса предшколске дјеце у заједници у погледу општег развоја према индивидуалним могућностима. У предшколску установу нису укључена дјеца са психофизичким сметњама из разлога што родитељи нису заинтересовани за такав рад припреме њихове дјеце за школу и поред савјета и предлога стручњака. Објекат у којем се одвија васпитно – образовни рад испуњава све просторне и санитарне услове за смјештај дјеце. Програмом предшколског образовања обухваћено је **73 дјете**. Запослено је 6 особа од којих 1 одгајатељица са ВСП, 1 огајатељица са ВСС, 1 са незавршеном стручном спремом и 3 особе осталог кадра.

У оквиру активности CIVITAS-а реализован је пројекат "Мобилне играонице" за дјецу предшколског узраста која нису укључена у рад Дјечијег вртића, а у циљу

социјализације и припреме за школу. Постигнути су значајни резултати, те је поменуте активности неопходно наставити.

Основно образовање стиче се у **Основној школи "Вук Караџић"**. Осим централне школе у Вишеграду, ОШ у свом саставу има подручну школу у Копачима – Ново Горажде (82 ученика), као и подручна одјељења у: Прелову (8 ученика), Добруну (7 ученика), Подкозари (10 ученика) и Међеђи (13 ученика).

Основну школу у општини Вишеград у школској 2009/10 години похађа 1021 ученика/ца. Укупан број ученика/ца од I-V разреда је 500, а од VI-IX разреда 509. У ОШ укупно је запослено 103 радника од чега: 72 наставника, управа и стручни сарадници 10 и помоћно-техничко особље 21.

При ОШ "Вук Караџић" активна су 2 одјељења намијењена дјечи са посебним потребама у чији рад је укључено 12 дјеце у школској 2009/10. години. Са дјецом се ради по посебним прилагођеним програмима за дјecu са сметњама у психофизичком развоју, а послове обавља стручно оспособљен наставни кадар.

Постоји потреба за континуираним усавршавањем наставног кадра кроз одређене облике едукације, али истовремено едукацију мора да прати и савремена наставна технологија са потребним дидактичким наставним средствима. Уколико то изостаје едукација губи свој прави смисао и обратно. Наставни кадар основних школа присуствује свим едукацијама које још увијек не задовољавају потребе. Најчешће едукације су организоване од стране релевантних министарстава, педагошких завода и невладиних организација. Школа има евиденције праћења едукације и настоји да сви наставници током школске године прођу планиране обуке организоване од стране РПЗ – а, Министарства, или невладиних организација. То значи да од саме школе не зависи обука наставника, већ искључиво од оних институција и невладиних организација који се баве образовањем. У последње вријеме, наставници су присуствовали едукацијама које се односе на прилагођавање индивидуалним потребама и могућностима дјеце у редовном наставном процесу. Било би корисно када би наставни кадар имао прилику присуствовати семинарима о концепту "школе пријатељи дјеце", али и свим семинарима усмјереним на развој дјететове личности кроз наставни процес.

Као приоритете образовне установе, школа је кроз свој четворогодишњи стратешки план развоја поред стручног усавршавања наставника планирала и опремање школе савременим наставним средствима и училима, као и побољшање сарадње са свим локалним институцијама које својим дјеловањем могу побољшати услове и исходе рада у школи. Школа је извршила и SWOT анализу-слабе и јаке стране школе. Остварење овог стратешког плана не зависи од саме школе. Потребно је укључивање свих корисника од родитеља, преко локалне заједнице до Министарства.

У Основној школи постоји електронска база података за све активности у школи: ученике, раднике, школске објекте, материјална средства којима школа располаже... То је предвиђено програмом "EMIS". Сви ученици се евидентирају. Уноси се низ података за њих и њихове родитеље и прати се успјех у учењу и владању током школовања кроз уношење свих оцјена из свих наставних предмета на полугодишту и крају школске године.

Електронска база података о дјечи која се требају уписати у основне школе није постојала, али иста је у процесу креирања у оквиру "Акцион плана развоја

механизма мониторинга уписа дјеце у основне школе за 2010-2011. годину". Поменути Акциони план је почео са имплементацијом 1.10.2009. године у оквиру реализације Пројекта "Јачање система социјалне заштите и инклузије (SPIS) у БиХ: Увођење рефералног модела социјалне заштите и инклузије на општинском/ општинском нивоу".

Основна школа посједује библиотеку, која располаже са **15 272** књига.

У школи ради Савјет ученика који чине 31 ученик, који су делегирани из сваког одјељења од 4. до 9. разреда. Имају свој програм рада и састају се једном мјесечно.

Такође, у школи је формиран и дјелује Савјет родитеља, које чини 9 родитеља делегираних из сваког одјељења од 1. до 9. разреда. Имају свој програм рада и састају се 4 до 5 пута годишње.

Поред редовне наставе школа је ГПРШ планирала и остале облике наставе: допунска настава, додатна настава, припремна настава, ученичке организације и удружења, секције: научно-предметно подручје, културно-забавно подручје, спортско подручје, хор и оркестар. У ове планиране активности на годишњем нивоу укључено је преко 660 ученика, а активности ће бити реализоване кроз 3100 часова.

Школа у свом саставу има фискултурну дворану и фискултурну салу и три игралишта. Неопходно је опремање и загријавање фискултурне сале и дворане. Такође би било пожељно асфалтирање игралишта и набавка кошева, статива и мрежа за игралишта како би били оптимално у функцији психо-физичког развоја дјеце и омладине у нашем граду.

Школа има кабинетску наставу, али кабинети нису адекватно опремљени. Нешто боље су опремљени кабинети информатике, енглеског језика и биологије. За остале кабинете је неопходна набавка потребних учила и наставних средстава рада.

Када се ради о санитарним чворовима основних школа, који су веома значајни за здравље дјеце, постојећа 2 објекта основне школе имају дјелимично ријешен проблем. Било би од значаја када би се постојећи санитарни чворови реновирали, што би допринијело мањем ризику за угрожавање здравља дјеце. Школе још нису биле у прилици да ријеше архитектонске постојеће баријере, те особе са инвалидитетом немају несметан прилаз институцији. На сву срећу немамо таквих ученика. Дјеца која похађају школу из удаљених мјеста, имају бесплатан превоз од мјеста живљења до школе. У школи нису обезбијеђени бесплатни оброци-ужина за ученике .

На подручју општине Вишеград налази се једна **Средња мјешовита школа, "Иво Андрић"**, са наставом организованом у четири смијера: гимназија, машинство и обрада метала; угоститељство и туризам; економија; право и трговина. Нема специјалних одјељења намијењених за дјецу са психофизичким сметњама. Средња школа нема мобилни тим за инклузивну наставу, иако има 1 ученик који је укључен у инклузивно образовање.

У подручним одјељењима у Устипраци образују се туристички техничари. Средња школа у свом саставу има библиотеку и читаоницу. Библиотека садржи 6 170 књига и 650 комада некњижене грађе. Тренутно, највећи проблем средње школе чини недостатак фискултурне сале.

Средњу школу у општини Вишеград у школској 2009/10. години похађа 501 ученика(265) и ученица(236). У школској 2008/09. средње образовање је похађало 439 младих, а од поменутог броја 1 ученик је са посебним потребама и укључен у инклузивно образовање са којима се ради по посебном програму. Од 437 ђака, 37 ученика/ца је било евидентирано као изузетно надарено, а 233 укључено у ваннаставне активности. У општини Вишеград нема базе података о дјечи која након завршетка основне школе уопште не настављају школовање. Постоје случајеви гдје ученици/е напуштају средњу школу. Разлози за то се наводе као: пресељење у другу средину, удаја/женидба, економске немогућности за похађање средње школе. Не постоје васпитне мјере за ученике који напусте средњу школу, те су родитељи незаинтересовани за ову проблематику. Не постоји база података о дјечи која похађају средњу школу.

На територије општине дјелује Универзитет "Синергија", из Бијељине, који је отворио у Вишеграду „Пословни факултет“. Пословни факултет образује кадрове из области: финансија и банкарства, пословне информатике, трговине, маркетинга, рачуноводства, царина и пореза, медија и комуникација, туризма и хотелијерства. У школској 2008/2009. години на факултету се образовало 250 студената, а укупно је запослено 24 професионалца: 18 др наука, 5 магистара, 1 наставник са ВСС.

- **"Превенција ризика од ватреног оружја и планирање сигурнијих заједница"**

На подручју општине Вишеград, у периоду од јула 2009. године до краја децембра 2009. године реализован је пројекат **"Превенција ризика од ватреног оружја и планирање сигурнијих заједница"**. Пројекат је реализован од стране невладине организације **Genesis Project** из Бање Луке уз подршку представника локалних институција система, а у склопу ширег пројекта "Јачање система социјалне заштите и инклузије дјече у БиХ". Приликом реализације пројекта кориштена је методологија партиципативног акционог истраживања. Имплементацијом пројекта ће се унаприједити ниво партиципације дјече у процесу доношења одлука у локалној заједници, у циљу промоције дјечије сигурности и смањења ризика од оружја, кроз имплементацију "Акционих планова за сигурније заједнице".

Циљ пројекта је био да се истражи аспект сигурности дјече и младих у локалној заједници, те да се на основу добијених података предложи конкретна активност која ће довести до повећања нивоа сигурности у општини. У пројекту је учествовало 20 дјече из основне школе "Вук Караџић", 10 представника локалних институција и ангажовани професионалци/ке. Овај капацитет ће бити могуће користити и у наредном периоду за друга истраживања. Уз помоћ података прикупљених упитником, мапирања локалне заједнице и 8 истраживачких састанака, 20 дјече која су активно учествовала у реализацији пројекта су предложила да се у наредном периоду реализују следеће активности:

- а) освијетљење прилаза основној школи,
 - постављањем од 3 до 5 расвјетних тијела, ријешити велики проблем сигурности за дјецу у локалној заједници,

- анимирати представнике општине да активно учествују у рјешавању проблема;
- б) организовање школских радионица вршњачког насиља,
 - школа у сарадњи са Центром за социјални рад и Домом здравља организовати радионице са дјецом о теми превенција међувршњачког насиља;
- ц) покретање иницијативе за поновно формирање Комисије за безбједност дјеце и младих на нивоу општине,
 - обзиром да је Комисија престала са својим дјеловањем прије неколико година, упутити апел за њено поновно формирање.¹²

- **"Анимирање учешћа дјеце (PAR)"**

У оквиру SPIS пројекта, у периоду од августа 2009. године до фебруара 2010. године имплементира се пројекат "Анимирање учешћа дјеце (PAR)" у локалним заједницама у којима се имплементира SPIS пројекат. Поменути пројекат се имплементира у партнерству НВО-а **"Наша дјеца" Сарајево, "Свјетионик" Приједор и "Здраво да сте" Бања Лука**, а у циљу анализе ситуације везано за партиципацију дјеце, те развијање и имплементација "Акционих планова за (активније) учешће дјеце и младих о питањима која се тичу добробити дјеце". НВО "Наша дјеца" из Сарајева раде у општини Билећа, НВО "Свјетионик" ради у општини Нови Град, а НВО "Здраво да сте" из Бање Луке проводи активности у општинама Котор Варош и Лакташи. У пројектне активности укључено је у свакој од општина у којима се имплементира SPIS пројекат: око 80 дјеце која раде у PAR групама; 28 родитеља, професионалаца и доносиоца одлука; менаџмент основних школа; општинске власти; око 100 дјеце која су укључена у истраживање о питањима која се тичу дјеце у циљу социјалног мапирања општине; око 400 дјеце из локалне заједнице укључено је у имплементацију "Акционог плана за (активније) учешће дјеце и младих о питањима која се тичу добробити дјеце".

Учешће медија и лобирање ће допринијети промовисању пројекта и његових резултата, као и сензитивизацији локалне заједнице када се ради о потребама и одређеним питањима дјеце. Медијска подршка и промоција локалних PAR група дјеце се врши у директној комуникацији PAR координатора са **Prime Coommunications**. Осим поменутих активности, Prime Coommunications у периоду од августа 2009. године до марта 2010. године ради на промовисању активности PAR група и обавјештавању о добрим примјерима из праксе.

У општини Вишеград дјеца су идентификовала сљедеће проблеме и будуће циљеве:

- опремити фискултурну салу у ОШ "Вук Караџић";
- рад семафора у граду прилагодити потребама дјеце;
- опремити кабинете, библиотеке и обезбједити адекватно гријање и климатизирање школе;
- подржати организовање културно-спортских активности.¹³

¹² НВО Genesis Project Бања Лука

¹³ НВО "Наша дјеца" Сарајево; НВО "Свјетионик" Приједор; "Здраво да сте" Бања Лука

ЈУ Центар за социјални рад

На подручју општине Вишеград, у оквиру социјалног сектора, **дјелује ЈУ Центар за социјални рад**. ЈУ ЦСР Вишеград се бави пружањем свих врста социјалне помоћи грађанима који живе на подручју општине, нарочито најугроженијим слојевима становништва. ОО **"Црвени крст"** пружа помоћ социјално угроженим слојевима становништва. Заједничким дјеловањем организација и институција које се баве питањима социјално угрожених слојева друштва постиже се доста добар резултат у овој области.

Законом о социјалној заштити РС ("Сл. гл. РС", бр. 5/93 и 15/96) уређују се права из области социјалне заштите, основи организације и финансирање те дјелатности, као и друга питања од значаја за остваривање социјалне заштите грађана. За рад ЦСР средства се обезбјеђују из буџета Општине Вишеград, а социјалном потребом сматра се стање у којем је неопходна помоћ у циљу савладавања социјалних тешкоћа и задовољавање животних потреба. Права у области дјечије заштите у смислу Закона о дјечијој заштити, финансирају се из Јавног фонда за дјечију заштиту РС: накнада плате за вријеме кориштења породилског одсуства, матерински додатак, помоћ за опрему новорођенчета, додатак за дјецу, задовољавање развојних потреба, предшколско васпитање и образовање за дјецу без родитељског старања, дјецу са сметњама у развоју и дјецу на дужем болничком лијечењу, васпитно образовни програм припремања дјеце за школу, одмор и рекреација дјеце у дјечијем одмаралишту.

Центар за социјални рад дјелује као установа социјалне заштите са јавним овлаштењем. У провођењу социјалне заштите и социјалног рада ЦСР врши следећа јавна овлашћења:

- Рјешава у првом степену о остварењу права, права из области дјечије заштите, права из породичне заштите и старатељства;
- Пружа услуге социјалног рада у поступку рјешења с правима из области породичне заштите и старатељства;
- Врши исплату новчаних права утврђених законом (Закон о соц. заштити РС, члан 60) и тд.

Исто тако, ЈУ ЦСР обавља стручне послове у провођењу социјалне заштите и социјалног рада, те породичне заштите и дјечије заштите. Министарство надлежно за социјалну заштиту утврђује нормативе и стандарде за обављање послова ЈУ ЦСР у вршењу јавног овлаштења.

Законом о дјечијој заштити РС, ЈУ ЦСР повјерени су послови из области дјечије заштите:

- додатак на дјецу;
- матерински додатак;
- накнада плате за вријеме кориштења породилског одсуства;
- помоћ за опрему новорођенчета;
- рад са једном половином пуног радног времена ради појачања њега и старања о дјетету са психофизичким сметњама.

У складу са Правилником о остварењу права из области дјечије заштите, наведена права се финансирају из средстава ЈФДЗ РС, тј. буџета Републике.

По добијеним информацијама од ЈФДЗ РС, а које се односе на податке о приходима и расходима по правима из Закона о дјечијој заштити и броју корисника/ца у 2008. години, у општини Вишеград је евидентирано 745 корисника, те издвојено 651 781, 85 КМ (види Анекс 2.2).

Преглед корисника појединих облика права по Закону о дјечијој заштити, као и новчана издвајања за исте, дати су у Анексу 2.2.

ЦСР нема довољан број канцеларијског простора који је неопходан за рад, те нема прилагођене приступе за особе са инвалидитетом. Простор је науслован, влажан, опрема застарјела, те нема услове да у оквиру ЦРС постоји савјетовалиште или друге просторије за рад са клијентима. Центар посједује возило за одлазак на терен, а професионалци одлазе на терен према посебно утврђеним планираним пројектима, зависно од потребе. Приоритетно питање покривено на терену односи се на покретање поступка за остваривање одређених права из социјане, породично – правне, као и дјечије заштите. Како би запослено особље Центра за социјални рад унаприједило свој рад јавља се потреба за тренинзима из области заштите лица са менталним здрављем, насиља у породици и заштити породице, наркоманије код малољетника, алкохолизма у породици и код дјеце, те посљедицама алкохолизма и незапослености и посљедица незапослености.¹⁴

У општини Вишеград нема малољетних корисника/ца неког од облика социјалне помоћи као што су: дјеца непознатих родитеља и родитељи спријечени да врше своју дужност. Стручни кадар запослен у ЦСР обавља теренски рад. Према подацима ЦСР Вишеград који се односе на малољетне кориснике социјалне заштите, нема малољетник корисника за које се издваја за смјештај у другу породицу и одгојне мјере, појачан надзор родитеља као васпитне мјере према малољетницима.

Своја права остварује 13 дјеце без родитељског старања, 22 дјеце ометене у психофизичком развоју, 36 дјеце чији је развој ометен породичним приликама/ васпитно занемарена и запуштена дјеца. Према подацима добијеним од ЈФДЗ РС у 2008. години, у општини Вишеград евидентирано је 745 корисника/ца по правима из Закона о дјечијој заштити РС. Ако се упореде добијени подаци за 2008. годину, добијени од ЦСР Вишеград и ЈФДЗ РС, а који се односе на одређено право, видно је да подаци нису у потпуности усаглашени и постоји мања разлика у броју корисника.

На основу података Центра за социјални рад у општини Вишеград од септембра 2009. године, евидентирано је 21 дијете са психофизичким сметњама. Од 21 поменуто дијете, 2 дјеце је са сметњама у физичком развоју- тјелесни инвалиди, 4 са умјереном менталном сметњом, 8 са лаком менталном сметњом, 4 са комбинованим сметњама, док су 3 са осталим другим сметњама.

¹⁴ HRBAP Упитник

Према Правилнику 1 социјални радник би требао бити запослен на 6 до 8 000 становника, 1 правник на 25 000 становника, те 1 педагог на 40 000 становника. Према подацима ЦСР од јуна 2009. године, а у складу са Правилником о пословима и нормативним актима ("Сл.гл. РС", бр. 4/02) и Правилником о систематизацији радних мјеста, у ЦСР Вишеград је запослено 5 особа (1М/ 4Ж) од чега су четворо професионалаца: 4 социјалних радника/це, те 1 особа која води послове административних послова. Структура запослених професионалаца је сљедећа: 1 дипломирани социјални радник који обавља послове директора ЦСР, 2 социјална радника/це који обављају послове социјалне заштите и породично правне заштите (задовољавајући број професионалаца према критеријуму Министарства здравља и социјалне заштите, у односу на укупан број становника у општини Вишеград – око 13 500 становника), 1 професионалац на пословима дјечије заштите. Остале професионалце као што су дипломирани правник и психолог ЦСР може ангажовати по потреби, у складу са Уговором о повременим и привременим пословима.

Завод за заштиту женске дјеце и омладине

У општини Вишеград дјелује **"Завод за заштиту женске дјеце и омладине"** који се бави смјештајем, збрињавањем социјалном и медицинском рехабилитацијом лица која су у стању социјалне потребе. Ради се о лицима женске популације са умјереним, тежим и тешким менталним поремећајима. Укупно је смјештено 148 корисница од којих је **10 дјевојчица** од 10 до 18 година.

Завод за заштиту женске дјеце и омладине основан је давне 1961. године, када га је основало Министарство БиХ као "Дом за стара и незбринута, ментално ретардирана женска лица", различите старости и доби, степена ретардираности у насељу Душче, а 1971. дислоциран је на локацију Околишта са називом "Завод за заштиту женске дјеце и омладине" са више павиљона и око 400 корисница.

Почетком рата 1992. године био је дислоциран и премјештен у Завод "Јакеш" у Модричу, а 2003. године Завод је поново основан Одлуком Владе РС и корисници враћени у Завод Вишеград гдје сада има око 150 корисница.

Дјелатност Завода за заштиту женске дјеце и омладине је:

- социјална заштита (смјештај, чување, исхрана, одјећа, обућа, обезбјеђење културно- забавног живота);
- васпитно – образовни рад, радно оспособљавање и радно ангажовање корисника;
- здравствена заштита корисника (примарна и секундарна);

Тренутно у Заводу борава 148 корисница доби од 10 до 79 година.

Структура корисника према степену ометености је сљедећа:

- особе са лаким менталним поремећајем 16;
- особе са умјереним менталним поремећајем 74;
- особе са тежим менталним поремећајем 43;
- особе са тешким менталним поремећајем 15.

Структура запослених кадрова је следећа: дефектолог, социјални радник, психолог, радни терапеути, медицинске сестре, његователнице, правник, радник за рачуноводствене послове, административни радник, кухар, вешарице, раднице на одржавању хигијене завода и круга, радници на обезбеђењу завода и возачи .

Од спољних сарадника ангажују се љекари и специјалисти разних профила по потреби РМЦ Фоча и Психијатриске болнице Соколац.

У склопу Завода одржавају се редовно радионице за први, други и трећи ниво, а огледају се у плетењу, хеклању, везу, шивање, таписерије и арт радионице за четири секције. У склопу Завода функционишу и мини фарме пилића и свиња, те рад на узгоју воћа и поврћа, што знатно помаже у економском смислу рад Завода за женску дјецу и омладину, а и као радна терапија за кориснике завода. Рад и свеукупну бригу корисника прати **стручни тим** у саставу: дефектолог, социјални радник, руководилац радне и окупационе терапије и главна медицинска сестра.

Дом здравља

Примарна здравствена заштита становништва општине Вишеград спроводи се у Дому здравља Вишеград и подручним амбулантама Добрун, Вардиште, Прелово и Међеђа. У склопу Дома здравља дјелује и Центар базичне рехабилитације, а ускоро се очекује и почетак рада центра за ментално здравље. У оквиру успостављања модела породичне медицине Дом здравља је у 2009 години регистровао око 11 000 осигураних лица кроз 7 породичних амбуланти, а сходно могућностима и потребама становништва и кроз теренске амбуланте. Од осталих организационих јединица у Дому здравља функционишу и РТГ дијагностика, станица хитне помоћи, лабораторија, хигијенско- епидемиолошка служба, и специјалистичко-консултативне службе. Породилиште је у склопу КБЦ Фоча и Опште болнице Ужице, а нерјетко се бебе рађају и у Кантоналној болници Горажде. Од октобра 2008. године становници Вишеграда добили су нову зграду Дома здравља са приступачнијим прилазом, која је почела са радом у јануару 2009. године. Опрема са којом располаже Дом здравља већим дијелом испуњава услове предвиђене стандардима за опремање здравствених установа.

У четири мјесне заједнице вишеградске општине Добруну, Вардишту, Прелову и Међеђи постоје подручне амбуланте у којима доктори из Вишеграда са подршком медицинске сестре, обављају једном седмично прегледе локалног становништва. У сарадњи са локалном заједницом ради се на што бољој опремљености тих амбуланти како би становници имали што бољу здравствену заштиту.

Дом здравља броји 62 запослена радника, од тога 51 Ж и 11 М, 42 здравствена радника од чега је 9 доктора, 1 стоматолог, 28 медицинских техничара, 5 техничара са вишом стручном спремом. Од скоро у Дому здравља ради и 1 психолог, а по уговору о дјелу једном седмично ординирају специјалисти појединих грана као што су интерниста, гинеколог, психијатар, а једном мјесечно и специјалисти из КБЦ Фоча.

У Дому здравља Вишеград запослено је 9 доктора, од тога је 5 доктора специјалиста који су завршили своје специјализације и доедукацију из породичне медицине, а то су: 2 педијатрице, 1 специјалиста пнеумофтизиолог, 1 специјалиста ургентне медицине и 1 специјалиста радиолог, затим 1 доктор специјалиста медицине рада који ради као изабрани доктор, 3 доктора опште праксе, од којих је 1 на специјализацији из физијатрије, 1 на специјализацији из породичне медицине

и 1 доктор опште праксе са едукацијом из породичне медицине. Од скоро у Дому здравља ради и 1 доктор стоматологије.

У склопу 2 породичне амбуланте у којима раде двије педијатрице, а уз подршку својих медицинских сестара из тима, обављају се прегледи и здравствена заштита одраслих и прегледи и здравствена заштита предшколске, школске дјеце и омладине без старосне границе, затим, превентивни рад са дјецом, савјетовање за бебе, као и комплетна здравствена заштиту дјеце по упуту породичног љекара. Педијатријске услуге не задовољавају у потпуности због слабе опремљености и недостатка простора у складу са принципима "пријатељи дјеце". Сва дјеца са општине Вишеград имају здравствено осигурање, лични и вакцинациони картон. Праћење морбидитета болести је знатно отежано због дисперзије картона ка тимовима породичне медицине што значи да не постоји јединствена картотека.

Базе података постоје за регистроване пацијенте, услуге се прате путем здравствених картона, а ускоро се очекује унифицирани софтвер за све радне пунктове. Дом здравља обезбјеђује 24-часовну здравствену заштиту кроз континуиран рад у двије смјене и рад у станици хитне помоћи.

МУП РС

У општини дјелује **Полицијска станица Вишеград** чији је број запослених у складу са европским стандардима. Укупно је запослено 37 особа (29М/8Ж), а нема запослених који се искључиво баве питањима дјечије заштите. У Републици Српској не постоји закон и малољетничкој делинквенцији. Полицијски службеници нису у потпуности информисани о свим постојећим законским регулативима, већ само са законом у оквиру кога директно имају прилике интервенисати. Када се ради о насиљу у породици познају Кривични закон РС, Закон о заштити од насиља у породици РС. Полицијски службеници су информисани о Закону о равноправности полова и другим међународним актима од значаја за одређена питања људских/дјечијих права, у оној мјери колико од њих захтијевају послови и задаци везно за ту проблематику.

Полицијска станица нема адекватне електронске базе података о дјечи. Адекватна опремљеност полицијске станице за пружање посебних услуга малољетним лицима утиче на квалитетан рад полицијске станице, те бољу заштиту дјеце и омладине. Приоритетни специјализовани тренинзи које би професионалци требали похађати су у оквиру насиља у породици, малољетничке делинквенције, права дјетета, проблематике дјеце са поремећајима у понашању, улога превентивних програма у локалној заједници, трговина дјецом и женама, насиље у породици, те реализација програма сигурне куће.

Предавања у школама представљају добар вид едукације дјеце и омладине у оквиру програма које проводи Полицијска станица Вишеград. Такође, значајно је истаћи рад са волонтерима и цивилним друштвом, који дјелују у области проблема младих, наркоманије, малољетничке делинквенције и алкохолизма.

Основни суд Вишеград

У општини Вишеград дјелује **Основни суд**. Основни суд својим активностима покрива три општине: Вишеград, Рудо и Рогатицу. Укупно је запослено 18 особа у суду. Судија за малолетнике, запослен у Основном суду, једини је професионалац који се бави питањима из области дјечије заштите. Недостатак кадра који се бави искључиво дјечијом заштитом (социјални радник/ца, психолог, педагог) наглашен је у овој институцији.

Професионалци који раде у Основном суду у Вишеграду похађали су специјализоване тренинге у посљедње двије године. Тренинзи су се бавили проблематиком насиља у породици и злостављања дјеце, малолетничке деликвенције и трговине дјецом и женама. Тренинзи у области насиља у породици истакнути су као неопходни ради усавршавања кадра који је запослен у области правосуђа.

Правосудни органи раде са цивилним друштвом и волонтерима. Основни суд у својим активностима које су везане за злостављање и насиље над женама и дјецом сарађује са полицијском станицом у Вишеграду, Центром за социјални рад и Домом здравља Вишеград, те пружа одређене мјере превенције.

Институција суда нема прилагођене приступе за особе са инвалидитетом. Такође, Основни суд не располаже информацијама/подацима о дјечи са територије општине Вишеград јер не посједује електронску базу података.

Основни суд у Вишеграду у евиденцији за 2009. годину регистровао је **1 случај дјетета** са изреченим одгојним мјерама.

Медији

Основна дјелатност Јавног предузећа у државној својини "Радио телевизија Вишеград" – "Радио Вишеград" је производња и емитовање радио програма, свакодневно у времену од 09:00 до 18:00 часова.

У складу са смијерницама о емитовању програма и дозволом од стране Регулаторне агенције за комуникације БиХ, "Радио Вишеград" настоји да у свом програму, путем разних емисија, на едукативан начин утиче на подизање свијести код грађана у разним областима живота и рада.

Културни центри и спортски клубови

Од 13 500 становника који по процјенама тренутно живи у општини Вишеград, око 2 067 је дјеце/адолесцената, старосне доби до 18 година.

Дом културе је јавна установа за културну дјелатност од посебног значаја за општину Вишеград и младе људе који живе и раде на подручју општине. Програм активности ове установе обухвата:

- Културно образовну дјелатност;
- Сценско музичка дјелатност;
- Приказивање филмова и филмска дјелатност;

- Културна манифестација „Вишеградска стаза“ и остале манифестације из области културе.

Наведене активности се реализују са скромним садржајима и веома ријетко. Разлози за то су неуслован простор, недостатак финансијских средстава и незаинтересованост публике. При Дому културе постоји дјечији драмски студио и ритмичка плесна група која повремено организује своје садржаје.

Од установа значајних за културу у Вишеграду се налази и **ЈУ Народна библиотека "Иво Андрић"**, која је смјештена у просторијама Дома културе.

Јавна установа Општински спортски савез "Дрина" Вишеград своје активности усмјерава на развој и масовљење спорта, нарочито међу младима. У току године организује различите спортске манифестације које окупљају велики број учесника/ца. На подручју општине егзистирају следећи спортски клубови: КК "Варда- ХЕ", ФК "Дрина – ХЕ", ОК "ХЕ на Дрини", КК "Дрина", Џудо клуб "Вишеград", Шаховски клуб "Дрина", Планинарско – спортско друштво "Столац", Стрелачки клуб "Дрина" и атлетска секција "Дрина". У клубовима је ангажовано око 650 спортиста, а најмасовнији спортови су кошарка, фудбал и одбојка.¹⁵

У складу са могућностима, Општина Вишеград пружа различите видове подршке младима. На подручју општине Вишеград дјелује **"Савјет младих"** Вишеград, који броји око 600 младих, али активно је 40 младих. Од стране Скупштине општине Вишеград, формирана је **"Комисија за питања младих"**. У надлежности комисије је праћење положаја младих и предлагање мјера за њихово унапређење. Мандат чланова комисије траје колико мандат одборника у Скупштини општине. При Одјељењу за привреду и друштвене дјелатности постоји радно мјесто на којем своју дужност врши виши стручни сарадник за друштвене дјелатности.

Невладин сектор

Након потписивања Дејтонског споразума, у Вишеграду је дошло до оснивања великог броја невладиних организација, углавном због потреба донатора. Како су великом брзином настале, тако су се њихово дјеловање и активности угасили са престанком интересовања донатора. У општини Вишеград активно је 24 невладине организације/удружења која дјелују у складу са својим програмима. Активне организације/организације са чланством из области дјечије заштите су: Удружење хендикепираних "Жеље", Међуопштинска организација слијепих и слабовидних лица, Удружење мултипле склерозе "Сарај – роме" рег., КУД "Бикавац", КУД "Соко", Секција љубитеља писане ријечи "Мост", Удружење родитеља са четворо и више дјеце, Удружење жена "Мост", ОО Црвени крст, Демократски центар "Нове наде". Само три организације имају стално запослено особље, док остале ангажују особље зависно од програма.

¹⁵ Стратегија развоја општине Вишеград 2004 - 2010

Рад невладиних организација је волонтерски подржан најчешће од родитеља дјеце са психофизичким сметњама као и саме дјеце. Било би корисно када би се могло утицати да се у волонтерски рад невладиних организација укључе грађани, а све у циљу пружања квалитетније заштите дјеце у оквиру одређених питања.

Удружење "Нове наде" броји 20 активиста. Волонтерски рад је подржан од стране 100 дјеце и младих, 40 родитеља и већег броја грађана. Професионалаца из области дјечије заштите нема запослених у удружењу. Програми социјалне заштите, као што су програми о заштити дјечијих права, програми заштите особа са посебним потребама, заштите људских права и др., проводе се у сарадњи са страним донаторима. Удружење има дјелимично прилагођене приступе особама/дјеци са инвалидитетом. Радни простор је адекватно опремљен са рачунарима, фотокопир апаратом, интернетом. Организација нема прилагођену електронску базу података својих корисника.

Запослени у "Новим надама" похађали су специјализоване тренинге из области рада са дјецом са посебним потребама, у сарадњи са удружењем „Жеље“, из Вишеграда. Око 60 активиста похађало је тренинг у трајању од 1 до 3 дана.

Како би удружење побољшало свој рад неопходан је већи прој професионалних тренинга, сарадње са другим секторима, те сарадње са заједницама и родитељима/породицама.

„Нове наде“ проводи програм промоције сарадње невладиног сектора и локалне заједнице у оквиру пројекта "Зелена Агенда југоисточне Европе".

Удружење остварује дугогодишњу сарадњу са удружењем жена "Мост" и удружењем оболелих од рака дојке "Аска" и другим.

Удружење "Жеље" броји 2 (1М/1Ж) запослених. Волонтерски рад подржан је од стране 5 (2М/3Ж) дјеце и 18 (4М/14Ж) родитеља. Запослени професионалци из области дјечије заштите су 1(1Ж) педагогиња и 1 (1М) логопед. Малољетни корисници удружења су дјеца са посебним потребама 39 (12М/17Ж) корисника и дјеца са проблематичним понашањем 6 (5М/1Ж) корисника. Удружење броји 58 (18М/40Ж) родитеља, корисника удружења "Жеље".

Удружење не посједује адекватну опрему за рад. Информације о корисницима похрањени су у електронској бази података.

Активисти су у посљедње двије године похађали тренинге у области рада са дјецом са посебним потребама, те тренинзима из области дјечијих права. Како би рад организације био побољшан потребна је техничка опрема, већи прој тренинга у циљу професионалног развоја активиста, боља сарадња са другим секторима на нивоу локалне заједнице, као и сарадња са самом локалном заједницом.

Привреда

На подручју општине Вишеград послује 66 предузећа. Остварени приход од привреде из године у годину биљежи раст. Укупан приход остварен у 2006. години износи 60 271 624, 00 КМ и већи је за 14% од прихода оствареног у 2005. години.

Добит је остварена код 30 АД и ДОО, али највећа добит је остварена код "ХЕ на Дрини".¹⁶

Укупан приход остварен у 2008 години износи 76 439 453,00 КМ и већи је за 21% од прихода оствареног у 2007 години. Добит је остварена у 33 акционарска друштва и друштва са ограниченом одговорношћу. Дуги и спори стечајни поступци у којима се налазила већина предузећа (9 предузећа) кочница су развоју привреде. У једном дијелу предузећа производња је прекинута ("Гранит") док су друга, иако у стечају, наставила са радом. Застарјела технологија успорава процес производње и излазак предузећа на тржиште. Недостатак обртног капитала условљава минималну производњу. Овакав начин привређивања довео је до неусклађености између понуде радне снаге и производње.

Приватизацијом предузећа отворила се могућност покретања производње и запошљавања већег броја радника ("Варда", "Металгас", "Металац", "Унис – УТЛ", "Вишеградтранс"). Производњу полако преузима приватни сектор у области: металне, дрвне и текстилне индустрије, превоза робе и путника у друмском саобраћају... Узгој, заштиту и експлоатацију шума на подручју општине врши ШГ "Панос" Вишеград. Шуме су велико богатство општине.

У општини Вишеград регистровано је око 275 предузетника: трговина, занатство, угоститељство, превозници и др. Структура регистрованих дјелатности и број предузетника се стално мијења, али према евиденцији биљјежи стални раст. Општина ће развијати пословно окружење и стварати услове за процес економског раста и отварање нових радних мјеста. У њему ће водећу улогу имати приватни сектор. Једна од мјера је додјељивање стимулативних кредита из буџета Општине под повољним условима. Посебно повољне услове имају млади до 30 година старости. На овај начин Општина жели повећати запосленост младих и задржати их у локалној заједници.

Веома је значајан је туристички потенцијал општине Вишеград. Општина је препознатљива по мосту Мехмед паше Соколовића, извору термалне воде у Вишеградској бањи, Манастиру Добрун, великом броју локалитета са средњовијековним стећцима и ендемичним врстама биљака.¹⁷ Оснивањем Туристичке организације Вишеград створени су услови за бољу промоцију туристичке понуде.

Општина Вишеград

Општина Вишеград дјелује на побољшању услова живота у свим областима. Руководство општине и административна служба раде на обезбјеђењу што квалитетнијих услова за живот и стварање урбане средине са свим потребним садржајима. У циљу унапређења квалитета живљења грађана, Скупштина Општине је донијела **"Стратегију развоја општине Вишеград (2004-2010)"** и **"Омладинску политику"**. Примарни циљ документа Стратегија развоја општине

¹⁶ Стратегија развоја општине Вишеград 2004 - 2010

¹⁷ Стратегија развоја општине Вишеград 2004 - 2010

Вишеград је да Општина, као јединица локалне самоуправе, дефинише своје правце и идентификује стратешке смјернице за будући развој.

На подручју општине Вишеград дјелује **"Савјет младих" Вишеград**, који је основан 10.02.2003. године. Броји око 600 младих, али свега њих 40 је активно. Општина Вишеград је додијелила организацији зграду у улици Вука Караџића, на кориштење. Савјет младих за своје активности користи средства из буџета Општине.

„Комисија за питања младих“ која је активна и у свом саставу броји 5 чланова. Формирана је од стране Скупштине општине Вишеград. У надлежности комисије је праћење положаја младих и предлагање мјера за њихово унапређење. Мандат чланова комисије траје колико мандат одборника у Скупштини општине.

Формално координационо тијело дјеце и младих за сарадњу са Општинском администрацијом не постоји на подручју општине Вишеград.

При Одјељењу за привреду и друштвене дјелатности постоји радно мјесто на којем своју дужност врши виши стручни сарадник за друштвене дјелатности, коме у опису радног мјеста стоји координирање послова са предшколским, школским и студентским установама. У опису радног мјеста самосталног стручног сарадника за економске послове и развој стоји координација активности са младима.

Општинска организација "Црвени крст"

Општинска организација "Црвени крст" од изузетног је значаја за општину Вишеград. Један од многобројних резултата је и јачање волонтерског рада у којем је укључен одређен број дјеце и младих. Организација нема адекватне приступе канцеларији, није адекватно опремљена и не посједује електронску базу података о дјечи на подручју општине, што додатно отежава њен рад. Црвени крст остварује добру сарадњу са ЦСР Вишеград, Општином, Домом здравља и невладиним организацијама на подручју општине. Организација Црвеног крста броји 3 (1М/2Ж) запослених, од тога 1Ж која је запослена по Уговору о раду на одређено вријеме, те 2 (1М/1Ж) запослених по Уговору о раду на неодређено вријеме. Волонтерски рад је подржан од старне 90 (20М/70Ж) волонтера. Активисти Црвеног крста (12 активиста) похађали су у посљедње вријеме специјализоване тренинге у циљу професионалног усавршавања.¹⁸

Мјесне заједнице

Општина Вишеград има седам МЗ: Мјесна заједница Вардиште, Мјесна заједница Добрун, Мјесна заједница Прелово, Мјесна заједница Горња и Доња Лијеска, Мјесна заједница Међеђа, Мјесна заједница Дринско, те Мјесна заједница Клашник.

¹⁸ ОО "Црвени крст" РС

У Општини Вишеград запослен је један референт који прати рад мјесних заједница, а све у складу са Законом о локалној самоуправи. Представници МЗ дјелују у оквиру Савјета МЗ, на којима се одлучује о приоритетним питањима у оквиру МЗ. Одржавају се редовни, непосредни, контакти између локалне власти и становништва. Такође, кад се одлучује о питањима од изузетног значаја за становнике мјесних подручја одржавају се зборови грађана. У циљу побољшања комуникације и сарадње између Општине и грађана кроз сарадњу на одређеним пројектима од интереса за обје партнерске стране, Скупштина општине је донијела "Стратегију развоја општине Вишеград за 2004-2010. годину".

2.2 Идентификација проблема/ појава у оквиру дјечије заштите и социјално искључених група дјеце

Општински управни одбор пројекта је током јула 2009. године урадио документ "Процјена система дјечије заштите у општини Вишеград ". На основу прикупљених података, процјене и анализе ситуације у општини идентификовани су следећи кључни проблеми:

- недовољно издвајање финансијских средства за финансирање дјечије заштите;
- присутност различитих социјално искључених група дјеце и младих;
- неадекватна законска регулатива, те недовољно и неадекватно провођење постојеће;
- професионални стандарди и механизми одговорности су слаби;
- непостојање адекватне међусекторалне сарадње институција/ организација;
- недостатак адекватног простора за рад и техничке опреме у институцијама/ организацијама;
- недостатак запосленог/ ангажованог стручног кадра;
- недовољан рад на превенцији и раној идентификацији проблема код дјеце;
- сва препозната дјеца са психофизичким сметњама, из низа разлога, нису прошла процес регистрације, специјалистичке прегледе и дијагностицирање од стране стручњака;
- недостатак едукације наставника за рад са дјецом са психофизичким сметњама;
- економска мотивација наставног кадра за рад са дјецом са психофизичким сметњама није довољна;
- због низа фактора, неадекватно провођење инклузивне наставе отежава рад наставног кадра што негативно утиче на цјелокупне резултате инклузије;
- непостојање адекватних прилагођених индивидуалних програма рада за дјецу укључену и инклузивно образовање;
- утицај традиције и недостатак знања и вјештина, као и недостатак сензибилности за проблеме дјеце са психофизичким сметњама;

- недовољна информисаност и едуцираност родитеља дјече са психофизичким сметњама;
- пасивност родитеља да се укључе у процесе одлучивања и предузимање акција у циљу промјене ситуације;
- непостојање изграђеног система едукације професионалног кадра који се бави овом проблематиком од стране надлежних институција;
- непостојање јединствене базе података о свим социјално искљученим групама;
- недовољна средства за набавку дидактичког материјала за актере дјечије заштите којима су поменута средства неопходна (школе, ЦСР, невладине организације);
- присутност великог броја дјече са сметњама у гласу, говору и језику;
- пораст броја дјече са друштвено негативним понашањем и малолетничке делинквенције;

У процесу процјене и анализе ситуације базиране на прикупљеним подацима, а уз кориштење HRBAP методологије, идентификоване су сљедеће **социјално искључене групе дјече** уз напомену да су прве четири групе одређене као приоритетне¹⁹:

1. Дјеца ометена у психофизичком развоју

Према подацима Општине Вишеград у општини је регистровано је **21 малолетне особе са посебним потребама/ сметњама у психофизичком развоју**, а у „Заводу за заштиту женске дјече и омладине“ смјештено је 10 малолетних особа са психофизичким сметњама из РС и ФБиХ.

2. Дјеца без родитељског старања

Према подацима Центра за социјални рад на подручју општине регистровано је **13 дјеце без родитељског старања**.

3. Дјеца са проблемима у понашању – васпитно занемарена дјеца

Према подрацима Центра за социјални рад Вишеград на територији општине регистровано је **14 дјеце** која су запуштена и васпитно занемарена.

4. Дјеца која су жртве насиља

Постоји сумња да је одређен број дјеце изложен различитим облицима насиља, али не постоје подаци о броју дјеце јер је проблем још увијек табу тема.

5. Дјеца из непотпуних породица

Постоји одређен број дјеце која одрастају у непотпуним породицама које не задовољавају одређена питања од значаја за квалитетне услове одрастања дјеце.

¹⁹ **Социјална искљученост** представља процес којим се одређени појединци “одгурују” на руб друштва те их се, због њиховог сиромаштва, непосједовања основних вјештина и знања те немогућности цијеложивотног учења, или због дискриминације, спречава да у цијелости судјелују. Ово их удаљава од могућности запошљавања, стварања дохотка и образовања као и од социјалних и мрежа које постоје унутар заједнице. Тако они имају мало могућности приступа моћи и тијелима задуженим за одлучивање те се често осјећају немоћнима и у немогућности да на било који начин утјечу на одлуке које се директно тичу њиховог свакодневног живота. – извор података: – Социјална укљученост у БиХ, Извјештај о хуманом развоју 2007, UNDP/IBHI, стр. 25

¹⁹ Конвенција о правима дјетета

- **"Подршка инклузивном окружењу у Босни и Херцеговини"**

У оквиру SPIS пројекта **Удружење "Друштво уједињених грађанских акција - Дуга" Сарајево** имплементира пројекат **"Подршка инклузивном окружењу у Босни и Херцеговини"** у временском периоду од маја 2009. године до децембра 2010. године. Пројекат се имплементира уз сагласност релевантних министарстава просвјете РС и ФБиХ, просвјетно педагошких завода, те представника локалне власти општина/опћина у којима се исти реализује.

Поменути пројекат има за циљ пружање стручног знања и техничке подршке институцијама/установама које су задужене за осигуравање квалитетног инклузивног образовања у одабраним заједницама SPIS пројекта у БиХ.

Корисници пројекта су дјеца са посебним образовним потребама и њихове породице. У пројекту циљне групе чини 20 савјетника/ца педагошких завода БиХ, 100 упосленика/ца служби јавних дјелатности у локалним заједницама, те 520 особа наставног кадра.

Активностима пројекта се настоји унаприједити окружење које подстиче недискриминацију у образовању БиХ. Такво окружење треба бити усмјерено на дијете и обезбиједити основно образовање сваком дјетету, а нарочито дјетету са посебним образовним потребама. У циљу остварења поменутог, од стране професионалаца/ки одржан је низ едукација.

- У оквиру пројекта у јуну 2009. године, обуком је обухваћено 100 упосленика/ца служби јавних дјелатности у локалним заједницама. Обука је имала за циљ подизање свијести о правима дјеце на одговарајуће образовање, повећање разумијевања о могућим приступима приликом осигуравања ових права и унапређење квалитета и објективности доступних ресурса и услуга.

- Током септембра 2009. године реализована је обука за 20 савјетника/ца педагошких завода БиХ, а у циљу подстицања приступа дјечи са посебним образовним потребама кроз стварање спремности окружења школе за сарадњу која подстиче учење, савладавање нових вјештина и размјену информација.

- У циљу одрживости, континуираног усвајања нових знања и квалитетног рада, креиран је материјал за инклузивно образовање (прилози са едукација, савјети за наставу у хетерогеним одјељењима, додатни материјал за читање), те исти дистрибуиран свим значајним актерима (CD).

- За 200 особа наставног кадра планирана је обука на тему инклузије, а до сада обуку је прошло 203 учесника/це у 9 SPIS општина, с тим да је обука у општини Лакташи планирана у децембру 2009. године. У општини Вишеград обуком је било обухваћено 24 учесника/це, Билећи 21 учесник/ца, а у општинама Нови Град и Котор Варош по 19 учесника/ца.

- Евалуације програма обуке су указале на потребу развоја додатних образовних пакета у одабраним заједницама које би укључивали (подизање стручних компетенција менаџмента школа, родитеља, наставника предметне наставе, програме развоја математичких идеја и концепата у раду са дјецом са препрекама у учењу и учешћу, програме развоја језичко – говорних стратегија у раду а дјецом са посебним образовним потребама, стратегије рада са дјецом изазовног и ометајућег понашања, набавку основног дидактичког материјала, образовне пакете који доприносе унапређењу развоја школа и наставног процеса уопште.

До краја августа 2010. године завршиће се активности на припреми књиге "Приче о инклузивном образовању", а иста ће се дистрибуирати образовним институцијама и невладиним организацијама. Књига је рађена у циљу документовања праксе инклузивног образовања у БиХ.

У оквиру пројектних активности, значајно мјесто заузима промоција пројектних резултата.²⁰

1. Дјеца и омладина ометена у психофизичком развоју

Лицима ометеним у психофизичком развоју ЦСР пружа одређене облике заштите: благовремено откривање случајева, упућивање на специјалистичке прегледе и категоризацију, одговарајућу рехабилитацију и слично.

Према евиденцији Општине Вишеград и ЈУ ЦСР, постоји 21 дијете са проблемима у психофизичком развоју која су прошла специјалистичке прегледе и разврстана. Подаци са којима располаже ЈУ ЦСР указују на потребу за већом бригом према дјечи са посебним потребама. Дјеца са психофизичким сметњама нису укључена у друштвени живот. До сада је Удружење хендикепраних особа "Жеље" пружало могућност укључивања у друштвене токове, али је неопходно квалитет услуга побољшати. Друштвена заједница није довољно упозната са њиховим постојањем нити проблемима породица у којима су дјеца са посебним потребама. Центар за социјални рад углавном пажњу усмјерава ка евидентирању те дјече, а мањим дијелом на његу и развој због финансијске немогућности.

У септембру 2009. године, евидентирано је 21 дијете са психофизичким сметњама, а код одређеног броја дјече се сумња да постоје сметње. Због непосвећености и небриге родитеља, те незаинтересованости уже породице одређен број дјече није прошао специјалистичке прегледе и није разврстано 16 дјеце са психофизичким сметњама. Похађају наставу са дјецом по редовном плану и програму али уз већу ангажованост наставног особља. Уз њихову помоћ успјевају да савладају градиво које је предвиђено према њиховим психофизичким способностима, јер по правилима Педагошког завода не може се дијете пребацити у одјељење по прилагођеном плану и програму без ваљане документације, а 13 дјеце похађа наставу у постојећа 2 специјална одјељења. Дјеца са умањеним менталним способностима како смо навели у горњем дијелу текста њих 16 не остварују права из разлога тога што нису прошли процес разврставања (категоризације) у оквиру рада Комисије за разврставање лица са психофизичким оштећењима.

У ОШ "Вук Караџић" организован је рад 2 одјељења за дјецу са посебним потребама. Посебан план и програм за 13 дјеце са посебним потребама је добијен од Републичког педагошког завода РС, а реализује се од стране два наставника

²⁰ Удружење "Друштво уједињених грађанских акција – Дуга", Сарајево

разредне наставе едукована за рад са дјецом са посебним потребама који ради у одјелењу уз подршку педагога и психолога школе.

У табели која слиједи дат је преглед према врстама ометености и оштећења дјецe, октобар 2009. године:

Ред. бр.	Дјеца и омладина ометена у психофизичком развоју	21
1.	Дјеца ометена у физичком развоју	2
2.	Тежи ментални поремећај	1
3.	Умјерена ментална поремећеност	4
4.	Лака ментална поремећеност	8
5.	Комбиноване сметње	3
6.	Лица са другим сметњама	3

Када је у питању подузимање првих корака у цињу пружања помоћи дјеци са психофизичким сметњама, најчешћи проблем су родитељи који из низа разлога не желе да прихвате да дијете има сметњу. У оквиру Закона о основном образовању РС, у категорију дјецe са посебним потребама укључују се:

- дјеца са тјелесним и чулним оштећењима (тјелесно инвалидна, слијепа и слабовидна, глува и наглува, са поремећајима у говору и гласу);
- дјеца која су ментално ометена (психичка ометеност лакшег, умјереног и тежег степена);
- дјеца која су вишеструко ометена у развоју (са двије или више ометености);
- аутистична и дјеца са другим сметњама.

Утврђивање врсте и степена ометености у развоју дјецe врши се на основу приједлога одговарајуће Комисије за разврставање лица са психофизичким оштећењима. Рјешењем којим се утврђује врста и степен ометености у развоју утврђује се и способност стицања основног образовања и програм по којем ће се дијете школовати.²¹ За инклузивну наставу се не издваја довољно финансијских средстава, те школе нису у потпуности опремљене, а наставни кадар није довољно образован за овакав вид рада. У Основној школи запослено је 90 професионалаца од чега су 1 психолог и 1 педагог, а остало чини наставни кадар. Иако постоји потреба, нема запослених дефектолога, логопеда и других стручњака.

У зависности од степена ометености и потреба, дјеца и омладина ометена у психофизичком развоју корисници су одређених права у оквиру социјалне и дјечије заштите. По подацима ЈУ ЦСР од октобра 2009. године, слиједи преглед дјецe са психофизичким сметњама која остварују одређено право:

- Корисници додатка на дјецу: 21
- Додатак за помоћ и његу другог лица: 5
- Право на оспособљавање за средњу школу занимање лимар у Ужицу: 1 дијете
- Трошкови рекатегоризације: 5 дјецe

²¹ Извор информација: Закон о основном образовању и васпитању, Сл. гласник РС, бр. 74/8

У основној школи то је **13 ученика** који похађају наставу по прилагођеним наставним програмима рада намјењеним за дјецу са сметњама у психофизичком развоју. На основу њихових рјешења о разврставању и налаза комисије разликујемо следеће групе дјеце:

1. лица са комбинованим сметњама – лакши ментални поремећај (F-70) - шест (6) ученика
2. лица са комбинованим сметњама – умјерени ментални поремећај (F-71) - шест (6) ученика

2. Дјеца без родитељског старања

Према подацима ЈУ ЦСР рад на подручју општине регистровано је **13** дјеце без родитељског старања.

Одрастање дјеце без родитељског старања је велики друштвени проблем, како за дјецу, тако и за друштво у цјелини. Одрастати без родитељског старања, не представља само економски проблем, већ то представља велику препреку емоционалном и душевном развоју дјетета коме је неопходна љубав родитеља.

Исто тако, постоје дјеца која немају адекватну бригу родитеља. Чест је случај да при разводу бракова дјеца остају да живе са једним од родитеља, док други родитељ иако има законску обавезу, не учествује у подизању, васпитању и издржавању малодобног дјетета. Такви родитељи се у складу са законом не сматрају самохраним и ако у пракси они то јесу. Евидентан је недостатак ефикасних законских механизма којима би се обезбједила наплата алиментације од родитеља са којим дијете не живи.

Поред тешке економске ситуације дјеца без родитељског старања су изложена стресу, веома често, свакодневне проблеме нису у могућности да ријеше па чешће оболијевају и улазе у још већу душевну и економску кризу. Немају се коме обратити за помоћ и препуштени су сами себи, недовољно су информисани о својим правима и немоћни у борби за рјешавање својих проблема. То наравно много утиче и на специфичне емоционалне и психолошке услове у којима дјеца без родитељског старања одрастају.

ЈУ ЦСР располаже са базом података за ову категорију дјеце, али није у прилици пружити адекватну подршку:

- дјеца без оба родитеља: 5;
- дјеца напуштена од стране родитеља смјештена у установама: 4;
- дјеца чији је родитељ лишен родитељског права: 1;
- дјеца чији су родитељи спријечени да врше родитељске дужности (неспособност- болест).

3. Дјеца са проблемима у понашању – васпитно занемарена дјеца

Према подрацима ЈУ Центра за социјални рад Вишеград на територији општине регистровано је **14** дјеце која су запуштена и васпитно занемарена. Најчешћи узроци појаве малољетничког преступништва су тешка економска и материјална ситуација као и промјењен систем вриједности у породици, школи и друштву уопште.

Породични фактори који доводе до асоцијалног понашања дјеце и омладине су: поремећени брачни и породични односи, запостављање дјетета и његових потреба, непостојање породичног ауторитета, развод бракова, неједнаки и неадекватни васпитни ставови родитеља, непотпуне породице, неадекватно провођење слободног времена и др.

Узроци асоцијалног понашања у школи су: породични фактори, погрешан приступ и тумачење демократизације и модернизације друштва, лош успјех, незаинтересованост и негативан однос према школи, лош утицај вршњачких група, неприхватање младих од стране њихових вршњака, промјењена улога наставног кадра, поремећај вриједности, недостатак могућности да дјеца квалитетно проводе слободно вријеме (културни садржај) и др. Током школске 2008/09. године у основним школама од укупно 1 074 дјеце, **евидентирано је 50 ученика/ца** са поремећајима у понашању, а у средњој школи коју је похађало **439 ученика/ца, 91 је евидентирано са негативним понашањем.**

Друштвени узроци који доприносе поремећају у понашању дјеце и младих су: утицај мас медија, толерантнији став према чињењу преступничког понашања због поремећеног система вриједности, непостојање институција за превенцију малољетничког преступништва као и организованог провођења слободног времена, те непостојање установа за третман малољетника асоцијалног понашања у циљу рехабилитације.

У Републици Српској не постоји закон о малољетничкој делинквенцији. У оквиру Закона о кривичном поступку РС²², а у другој половини 2008. године у општини Источна Илица отворен је **Затвор за малољетнике.**

Од 14 малољетника која имају проблема у понашању, код 14 дјеце и младих развој је ометен породичним приликама, 14 малољетника је са друштвено негативним понашањем. У општини Вишеград дјелује Полицијска станица. Полицијска станица сарађује са ЦСР када се појави потреба. У општини нема регистрованих случајева проституције, просјачења, и младих који конзумирају алкохол или дрогу, али по подацима добијеним од полиције, посљедних година изражен је пораст конзумирања алкохола и девијантног понашања. У општини дјелује Полицијска станица Вишеград чији је број запослених у складу са европским стандардима али нема запослених који се искључиво баве питањима дјечије заштите. У Републици Српској не постоји закон и малољетничкој

²² Извор информација: Закона о кривичном поступку РС ("Сл. гласник РС", бр.50/03, чл. 26)

делинквенцији, а Полицијска станица нема адекватне електронске базе података о дјечи.

Полицијска станица сарађује са школама и ЈУ ЦСР у циљу праћења и сузбијања малољетничке делинквенције, али у евиденцији нема малољетничке делинквенције која није ни законом регулисана у Републици Српској.²³ Полицијска станица ради на едукацији дјече основних школа из области безбједности у саобраћају и заштити од наркоманије.²⁴ Обзиром на добијене податке од основних школа, ЦСР и Полицијске станице, стиче се утисак да су школе неоправдано толерантне када се ради о евиденцији ученика са поремећајима у понашању, што негативно резултира јер се умањује потреба за рад на превенцији. Често се малољетнички преступници јављају као рецидивисти што условљава потребу за систематским, свеобухватним радом на превенцији која би обухватила савјетодавни рад како са дјецом тако и са родитељима. Нема јединствене базе податаке малољетника са проблемима у понашању.²⁵

У општини Вишеград дјелује **Основни суд**. Основни суд својим активностима покрива три општине: Вишеград, Рудо и Рогатицу. Укупно је запослено 18 особа у суду. Судија за малољетнике, запослен у Основном суду, једини је професионалац који се бави питањима из области дјечије заштите. Недостатак кадра који се бави искључиво дјечијом заштитом (социјални радник/ца, психолог, педагог) наглашен је у овој институцији. Основни суд не располаже информацијама/подацима о дјечи са територије општине Вишеград јер не посједује електронску базу података, а у евиденцији за 2009. годину има **1 случај дјече** са изреченим одгојним мјерама -дијете напуштено од стране родитеља.

4. Дјеца која су жртве насиља

Постоји сумња да је одређен број дјече изложен различитим облицима насиља, али не постоје подаци о броју дјече јер је проблем још увијек табу тема. Досадашње искуство потврђује да је веома тежак процес откривања и доказивања било којег облика насиља над дјецом (породично, сексуално, вршњачко...). Проблем насиља у породици је неистражен и запостављен, јер се сматра "приватним проблемом" сваке породице у којој се нико не треба мијешати. Такав је став насилника, али и друштвене средине. Породично насиље се веома тешко открива, јер се жртве не усуде да саме пријаве насиље, а недовољно су информисане о својим правима (Закон о заштити од насиља у породици, Породични закон, Закон о равноправности сполова у БиХ). Поремећени породични односи су најчешћи јер је један од родитеља алкохоличар или су чланови породице склони девијантним понашањима и сл., а дјеца су изложена како физичком, тако и

²³ Извор информација: Полицијска станица Вишеград

²⁴ Извор информација: Административна служба Општине Вишеград

²⁵ Извор информација: ЈУ Центар за социјални рад Вишеград

психичком насиљу. Понекад се то насиље не односи директно на дјецу, када је један од родитеља свакодневно изложен насиљу од стране брачног партнера, али дјеца гледајући свакодневно свађе и насиље родитеља бивају посредно изложена насиљу, које негативно дјелује на њихову личност, одрастање и процес социјализације.

Посебно ризичну категорију представљају дјеца чији су родитељи душевни болесници, што је задњих година све учесталија појава. Постоји низ фактора који су допринијели поменутом, међу којима је и тешка материјална ситуација у којој се налази велики број породица. У таквим породицама родитељи због болести нису у стању да се адекватно брину о својој дјечи, а обзиром на врсту болести одбијају лијечење.

Регистрована су **11 случаја дјеце која су била изложена злостављању/ насиљу**, непознати су случајеви сексуалног насиља над дјететом. У општини Вишеград непостоји јединствена база података о дјечи жртвама насиља. Добијени подаци од ЈУ ЦСР за 2008. годину, указују на присутност психолошког насиља над дјецом. ЈУ ЦСР, као и све друге институције, дужан је да пријављује Полицијској станици сваку сумњу или дојаву о случајевима било каквог насиља над дјецом. Тренутно се у поступку налази 11 предмета психолошког насиља над дјецом. Против насилника/ца, а најчешће су један од родитеља, надлежне институције нису поднијеле пријаве, те случајеви нису процесуирани. У оквирима поштовања процедура, ЈУ ЦСР треба да добија повратну информацију од Тужилаштва да ли су за све предмете поднесене кривичне пријаве, али поменуто није пракса.²⁶ Наведено потврђује да је неопходно побољшати сарадњу свих институција од значаја за рјешавање проблема било којег облика насиља над дјецом. По искуству ЈУ ЦСР, **неопходно је процесуирати пријаве насиља над дјецом, које је у постојећем систему веома тешко доказати.**

2.3 Анализа основних узрока проблема

Анализа основних узрока проблема је извршена од стране чланица ОУО-а пројекта у општини Вишеград, а у складу са HRBAP методологијом, тј. уз кориштење концептуалног оквира анализе стабла проблема са освртом на неуспјех система, друштва и појединаца из локалне заједнице. Анализом је омогућен увид у опште узроке за социјалну искљученост идентификованих група дјеце. Неки специфични узроци су издвојени за сваку од појединачних социјално искључених група дјеце у оквиру ставке 2.2, а у наставку издвајамо генералне узроке проблема:

- **Неуспјех система** да осигура услове за остваривање дјечијих права што се огледа у сљедећем: неадекватној примјени законске регулативе; непостојању одговарајућег тијела за превентивно, правовремено дјеловање и предлагање мјера; неадекватној финансијској подршци, тј. алокацији буџетских средстава; непостојању јединствених база података за социјално искључене групе; недовољној

²⁶ Извор информација: Центар за социјални рад Вишеград

сарадњи свих актера дјечије заштите на локалном нивоу; неадекватним санкцијама и казним мјерама за неизвршавање обавеза и задатака; неадекватној техничкој, просторној опремљености као и кадровској заступљености професионалаца у релевантним службама; ниском степену мотивације запослених; непостојања инфраструктуре за рад са дјецом и младима; непостојање установа за прихват и рад са младима; недовољна освијешћеност родитеља по питању њиховог учешћа у креирању и доношењу закона; непостојање сензибилитета професионалаца који доносе одлуке и др.

- **Неуспјех друштва/ заједнице** се односи на: неповољно социо-економско окружење; немогућност запошљавања; недовољној информисаности јавности о проблематици у сфери дјечије заштите; недовољним садржајима за квалитетно провођење слободног времена дјеце и младих; постојање предрасуда и маргинализовање група дјеце; недовољан број превентивних и едукативних програма; непостојање програма рехабилитације; недовољне подршке локалне заједнице и др.

- **Неуспјех појединца** се односи на недовољну едукованост родитеља о вршењу родитељске дужности; незаинтересованост родитеља на удруживање и преузимање иницијативе; пасивност родитеља; недовољна едукованост професионалаца о новим методама и услугама, те мотивисаност професионалца у односу на услове рада; техничку опремљеност; недовољан стручни кадар и др.

Разрађени примјери концептуалног радног оквира налази се у Анексу 4., а анализа узрока у оквиру концептуалног оквира у Анексу 3.

3. ПРЕГЛЕД ДОСАДАШЊИХ UNICEF/ IBNI ПРОЈЕКТА са освртом на акционе планове развоје дјечије заштите 14 циљаних општина/опћина

3.1 Резултати и научене лекције

Уз подршку и сарадњу са UNICEF-ом, IBNI од 2003. године до сада реализује пројекте у циљу промовисања дјелотворне и ефикасне политике дјечије заштите на свим нивоима, а која доприноси смањењу сиромаштва, неједнакости и социјалне искључености, те успостави сигурне средине за сву дјецу и БиХ.

Реализација UNICEF/IBNI пројектних активности је заснована на HRBAP методологији (Human Rights Based Approach to Programming), тј. планирање засновано на поштивању људских права. Увођењем поменуте методологије, направљен је значајан утицај на повећање освјешћености и сензибилизацији појединаца, група и локалне заједнице по питању права дјетета и остваривање истих.

У циљу увођења и развоја мјешовитог и међусекторалног приступа, у циљаним општинама/ опћинама пројекта, успостављени су општински/опћински управни одбори. ОУО су успостављени у циљу јачања општинског/ опћинског менаџмента политике дјечије заштите. То су међусекторална тијела одговорна за свеобухватно планирање и имплементацију акционих планова социјалног укључивања у систем

дјечије заштите и акционих планова развоја механизма мониторинга уписа дјеце у основне школе у циљаним локалним заједницама пројекта.

Реализација пројектних активности је омогућила сљедеће:

- Уведена је методологија приступа програмирању базираног на људским правима (HRBAP) у реформу система дјечије заштите на централном и локалном нивоу;
- Ојачан општински менаџмент политике дјечије заштите и пружање услуга дјечије заштите кроз успоставу и дјеловање Општинских управних одбора Пројекта;
- Успостављени локални Акциони планови развоја дјечије заштите засновани на HRBAP методологији, промоцији и примјени мјешовитог система дјечије заштите (мултидисциплинарна и међусекторална сарадња) заснованог на партнерству и приступу окренутом клијенту; Акциони планови су у свих девет општина/ опћина усвојени од стране Скупштина општине/ Опћинских вијећа и тако постали локалне стратегије за развој дјечије заштите;
- Акциони планови су усмјерени на развој и промовисање мјешовитог система дјечије заштите (међусекторалне и мултидисциплинарне сарадње), јачање информационог система кроз (ре)идентификацију корисника и успоставу база података о социјално искљученим групама дјеце, подршку идентификованим приоритетним социјално искљученим групама дјеце, као и на медијску промоцију у сврху сензибилизација јавности о правима дјетета и потреби рјешавања проблема идентификованих у систему дјечије заштите;
- У шест циљаних општина/опћина: Бугојно, Градишка, Какањ, Теслић, Источна Илиџа и Горажде, општински/ опћински управни одбори су прерасли у општинску/опћинску Комисију за унапређење дјечије заштите;
- Успјешно су реализовани Акциони планови развоја механизма мониторинга уписа дјеце у основну школу у свих 14 општина UNICEF/ IBNI пројекта у оквиру којих су успостављене функционалне базе података на локалном нивоу за адекватно праћење уписа дјеце у основне школе;
- У оквиру компоненте развоја политика омогућен рад ентитетских Савјетодавних група за развој политика дјечије заштите (CPPAG) усмјерених на развој и унапређење политика дјечије заштите у БиХ, те објављен одређен број публикација усмјерених на унапређење политика унапређења социјалне инклузије у систему дјечије заштите БиХ;
- Успостављен документ "Анализа ситуације у систему дјечије заштите у Босни и Херцеговини";
- Објављене публикације: "Проблеми дјеце и омладине у контексту људских права у Босни и Херцеговини", "Социјална инклузија дјеце у БиХ - приједлози и препоруке за развој политика", "Рад са социјално искљученим групама дјеце".

4. СИСТЕМ ДЈЕЧИЈЕ ЗАШТИТЕ У ОПШТИНИ ВИШЕГРАД

4.1 Мапирање система дјечије заштите

Систем дјечије заштите у БиХ укључује више сектора дјеловања друштва у циљу заштите дјетета у БиХ: социјални, образовни, здравствени, правосуђе и полиција, као и невладин и приватни сектор и породица. Институције и организације активне у систему дјечије заштите, у складу са релевантним нивоима одговорности, дјелују и пружају услуге у складу са релевантним законодавством, мандатима, овластима, описом посла, процедурама извјештавања и изворима финансирања.

Државни/ ентитетски ниво

Државни/ ентитетски ниво система дјечије заштите има мандат доношења одговарајуће оквирне законске регулативе по питању дјечије заштите, као и контроле нижих нивоа система путем одређених инспектората релевантних одређеном сектору.

Систем дјечије заштите на државном нивоу укључују дјеловање релевантних државних институција законодавне, извршне и судске власти. Уједно, радом државних институција и министарства омогућена је припрема, доношење закона и других докумената која се тичу дјечијих права као што су: "Државна стратегија за борбу против насиља над дјецом (2007-2010)", "Стратегија против малолетничког преступништва у БиХ", "Иницијални извјештај о насиљу на дјецом у БиХ"²⁷ и др.. Ова министарства сарађују са локалним и међународним организацијама за заштиту људских права и слобода, врше мониторинг и припремају извјештаје о имплементацији међународних конвенција које је ратифицирала Босна и Херцеговина. У питању су: Министарство за људска права и избјеглице, Министарство цивилних послова, Министарство сигурности и Министарство правде. У оквиру ових министарстава дјелују и посебна тијела као што су: Вијеће за дјецу БиХ²⁸, Државне групе и подгрупа за спречавање трговине дјецом и др.

Носиоци социјалне и дјечије заштите у Републици Српској су Влада РС и локалне заједнице. Влада РС је носилац уређивања и дефинисања односа, права, дужности, одговорности и садржаја социјалне, дјечије и здравствене заштите.

²⁷ Извјештај о насиљу над дјецом у Босни и Херцеговини је усвојен од стране Вијећа министара Босне и Херцеговине на 112. сједници одржаној 16.03.2006. године

²⁸ Вијеће за дјецу БиХ је успостављено крајем 2002. године, с циљем да прати имплементацију Државног акционог плана за дјецу за период 2002-2010 године. Од свог оснивања, Вијеће за дјецу је дјеловало у правцу омогућавања блиског мониторинга дјечијих права широм земље и креирања релевантних политика да би се превазишли изазови с којима се суочавају дјеца широм Босне и Херцеговине. Вијеће за дјецу је активне сараднике пронашло у државним владиним и невладиним партнерима и међународним организацијама. Вијеће за дјецу је 17.07.2008. упутило за јавну расправу документ „Ревидирани Акциони план за дјецу БиХ 2001-2010“;

Министарство здравља и социјалне заштите РС надлежно је за надзор над стручним радом ЦСР, ЈФДЗ РС као и домова здравља.

У циљу обезбјеђивања средстава за остваривање права од општег интереса из Закона о дјечијој заштити РС у Републици Српској је основан Јавни фонд за дјечију заштиту РС. Накнаду за вријеме кориштења породичног одсуства, матерински додатак, помоћ за опрему новорођенчета, додатак за дјецу, задовољавање развојних потреба дјеце, предшколско васпитање и образовање за дјецу без родитељског старања и дјеце са посебним потребама, васпитно-образовни програми и припремање дјеце за школу као и бројне друге услуге покрива Јавни фонд за дјечију заштиту РС.²⁹ Финансирање свих поменутих облика дјечије заштите преко Јавног фонда за дјечију заштиту РС, врши се издвајањем 2% из бруто плате свих запослених радника/ца у Републици Српској, поклонима и донацијама, кориштењем расположивих средстава од издвајања, односно прометовања хартија од вриједности како домаћих тако и иностраних кредита.³⁰

Основне активности Министарства просвјете и културе Републике Српске односе се на: предшколско, основно и средње образовање и васпитање. Међу институције које су у надлежности Министарства просвјете и културе РС, значајно мјесто у области образовања заузима Републички педагошки завод РС и Завод за уџбенике и наставна средства Републике Српске. Министарство просвјете и културе РС, односно Републички педагошки завод РС, врши управни и стручно-педагошки надзор над радом основне школе.³¹

Поред бројних управних и других стручних послова који се односе на остваривање надлежности Републике Српске, Министарство правде РС врши надзор над радом правосудне управе, казнено-васпитних установа, стара се о извршењу кривичних и прекршајних санкција, о функционисању казнено поправних и васпитно поправних установа и тд.

Влада Републике Српске има мандат да врши надзор над стручним радом министарстава Републике Српске.

Општински ниво

На локалном нивоу општина има мандат, тј. надлежна је за непосредно обављање послова локалне самоуправе утврђене Законом о локалној самоуправи Републике Српске³², односно Статутом Општине. На основу Правилника о унутрашњој организацији прати и осигурава извршење послова у области образовања, социјалне и здравствене заштите у складу са законском регулативом, као и другим прописима и актима. Општина такође у оквиру законом датих могућности предлаже и у сарадњи са другим надлежним институцијама проводи политику у овим областима.³³

²⁹ Извор информација: Закон о дјечијој заштити РС, Сл.гласник РС, бр. 4/02

³⁰ Извор информација: Закон о доприносима РС, Сл. гласник РС, бр. 51/01

³¹ Извор информација: Закон о основном образовању и васпитању РС, Сл. гласник РС, бр. 74/08

³² Извор информација: Закон о локалној самоуправи РС, Сл. гл. бр. 101/04, 42/05, 118/05

Опис послова општинских службеника обухвата: непосредно руковођење, организовање и усмјеравање рада служби, координацију и сарадњу са другим установама и невладиним организацијама; припрему и израду годишњих програма рада, периодичних планова и праћење њихових извршења; прикупљање података, израда анализа, припрему годишњих планова рада; сарадњу са институцијама/ организацијама на локалном и ентитетском нивоу; припрему и реализацију различитих пројеката од значаја за локалну заједницу.

Правилником о систематизацији радних мјеста успостављена је хијерархија тј. дефинисане су обавезе и одговорности свих службеника/ца у администрацији. Овим правилником предвиђено је и оцјењивање свих службеника/ца. Мониторинг се проводи по хијерархијском принципу. Класична супервизија се не проводи.

Из општинског буџета издвајају се средства за: финансирање рада ЈУ Центра за социјални рад (плате, материјални трошкови и сва давања предвиђена Законом о социјалној заштити РС, сем помоћи за оспособљавање за рад дјече и омладине); материјални трошкови (топли оброк, трошкови енергије, набавка материјала, трошкови за текуће одржавање) за средње школе; трошкови спортских и других такмичења у основним школама; трошкове за спортске клубове; стипендије за ученике/це и студенте/киње; финансирање опремања теренских амбуланти при Дому здравља; финансирање мртвозорства; дјелимично финансирање епидемиолошке службе.

Социјални сектор

ЈУ Центар за социјални рад је установа социјалне заштите са јавним овлаштењима којег је основала Општина. У провођењу социјалне заштите ЈУ ЦСР врши сљедећа јавна овлаштења: рјешава у првом степену о остварењу права утврђених Законом о социјалној заштити РС; рјешава у првом степену о остварењу права из области дјечије заштите; рјешава у првом степену о остварењу права из области породичне заштите и старатељства; пружа услуге социјалног рада у поступку рјешења о правима из области социјалне заштите; врши исплату новчаних права утврђених законом. Исто тако, ЈУ ЦСР рад обавља стручне послове у провођењу социјалне заштите и социјалног рада, породичне заштите и дјечије заштите.

Мониторинг рада ЈУ ЦСР рад се проводи по хијерархијском принципу. Директор/ица извјештава Министарство здравља и социјалне заштите РС и Општину, тј. Одјељење за привреду и друштвене дјелатности. Предвиђен је и стручни надзор Комисије коју одреди Министарство здравља и социјалне заштите РС, а чији је задатак да оцијени: начин и ефикасност пружања услуга социјалне заштите; стручни рад, организацију, методе и технике стручног рада у установи; стручни рад свих, односно појединих профила стручних радника/ца запослених у установи; опште услове рада; да ли се ЦСР придржава стручних упутстава и закључака усвојених на стручним скуповима и савјетовањима са стручним радницима који раде у креирању политика социјалне заштите.

Из општинског буџета издвајају се средства за материјалне трошкове, плате запослених, институционални смјештај и друга давања предвиђена Законом о социјалној заштити РС. Права по основу Закона о дјечијој заштити РС (дјечији додатак, матерински додатак, накнада плате за вријеме породичног одсуства, беби

пакет и др.) исплаћује Јавни фонд за дјечију заштиту РС који се финансира из буџета Републике Српске (2% бруто плате сваког запосленог радника издваја се у Јавни фонд за дјечију заштиту РС).

Образовни сектор

Школе су васпитно-образовне установе у којима се образују дјеца узраста од 6 до 18 година. Праћење и мониторинг се одвија путем републичког просвјетног инспектора и надзорника из Републичког педагошког завода Републике Српске. Републички педагошки завод РС нема надзорника за рад педагога.

Рад школа финансира се из буџета Републике Српске тј. финансира га Министарство просвјете и културе РС. Општина за средње школе покрива материјалне трошкове, суфинансира екскурзије и одржавање зграде. За основне школе даје помоћ за такмичења, одлазак на екскурзије и за одржавање зграда...

Здравствени сектор

Примарна здравствена заштита становништва општине проводи се у Дому здравља по принципу породичне медицине. Мониторинг се врши свакодневно путем дневних извјештаја и мјесечно, који се подносе Јавном фонду здравственог осигурања.

Здравствена заштита углавном се финансира преко Јавног фонда здравственог осигурања, а дјелимично из буџета Општине Вишеград финансира се мртвозорство и неке услуге хигијенско епидемиолошке службе.

Полиција

Полиција има мандат да створи безбједно окружење за грађане општине, као и да проводи програме превенције у заједници, те врши услуге ране интервенције, процјене и регистрација, упућивања на друге релевантне институције и сарађује са истим у свакодневном раду. Број запослених је у складу са европским стандардима.

Основни суд Вишеград

Суд има мандат да по питању одређених група дјеце која дођу у сукоб са законом доноси одлуке о упућивању, тј. смештају дјеце у васпитно-образовну установу, као и одлуке о повећаном надзору над истим. Суд сарађује са ЈУ Центром за социјали рад, полицијом и другим релевантним институцијама из локалне заједнице. Надзор над стручним радом полиције врши Министарство унутрашњих послова Републике Српске, а надзор над стручним радом судова врши Министарство правосуђа Републике Српске.

Медији

Основна дјелатност Јавног предузећа у државној својини Радио телевизија Вишеград – Радио Вишеград је производња и емитовање радио програма,

свакодневно у времену од 09:00 до 18:00 часова. Радио Вишеград настоји да у свом програму, путем разних емисија, на едукативан начин утиче на подизање свиести код грађана у разним областима живота и рада. Радио Вишеград ће пружити подршку имплементацији одређених активности у оквиру реализације Пројекта "Јачање система социјалне заштите и инклузије (SPIS) у БиХ: Увођење рефералног модела социјалне заштите и инклузије на опћинском/ општинском нивоу" на начин што ће без накнаде извјештавати локалну заједницу.

Невладине организације

Дјелатност невладиних организација и удружења је хуманитарног карактера и обавља се углавном добровољним радом чланова уз привремено укључивање волонтера. Својим активностима доприносе побољшању услова живота социјално искљученим групама. У оквиру свог дјеловања, а у складу са мандатом, невладине организације и удружења организују разне видове обуке за дјецу и омладину, промовишу заштиту људских права и јачања улоге младих, обављају послова на имплементацији пројеката који се односе на дјецу и младе, те дају допринос волонтерским ангажманима у реализацији одређених пројеката.

Мониторинг/супервизија се врши путем анкете, евалуационих упитника након радионица, мишљења корисника и неформалних разговора са корисницима невладиних организација и удружења имају искључиво податке за кориснике својих пројеката. Подаци се прикупљају зависности од врсте пројекта који се имплементирају или се припремају да би се имплементирали у заједници.

Невладине организације се финансирају путем донације из општинског буџета у виду једнократних грантова те донаторских средства за реализацију одређених пројеката. Општина је пружила подршку дјеловању невладиних организација кроз обезбјеђивање просторија за рад, кроз једнократне финансијске помоћи у складу са захтјевима невладиних организација као и подршку имплементацији пројеката по јавном позиву упућеном свим НВО из БиХ који ће се имплементирати на подручју општине.

Приватни сектор

Приватни подузетници заступају сљедеће дјелатности: трговина, угоститељство, занаство, јавни превоз, услуге ... Општина организује регистрацију предузетника у складу са Законом о занатско предузетничкој дјелатности и осталим пратећим актима. Приватни сектор повремено финансијски помаже спортске и културне манифестације.

Општина

Руководство Општине и административна служба раде на обезбјеђењу што квалитетнијих услова за живот и стварање урбане средине са свим потребним садржајима. Поменуто потврђује усвојена "Стратегија развоја општине Вишеград (2004-2010)". Примарни циљ овог документа је да Општина, као јединица локалне

самоуправе, дефинише своје правце и идентификује стратешке смјернице за будући развој.

ОО "Црвени крст"

У оквиру дјеловања "Црвеног крста" заступљен је волонтерски рад који доприноси укључивању младих у друштвено-користан рад. Постоје и одређени пројекти које имплементира ОО "Црвени крст", као и редовне активности "Црвеног крста" које се раде током године. Међу поменутих активностима је и обиљежавање значајнијих датума и активностима пројекта који се односи на помоћ социјално угроженим породицама. Запослене финансира Општина Вишеград као и одређен број активности у циљу помоћи одређеног броја грађана, све овисно о могућностима Општине.

Мјесне заједнице

У оквиру Административне службе, Одјељења за Општу управу запослен је референт који прати рад мјесних заједница, а све у складу са Законом о локалној самоуправи, Представници МЗ дјелују у оквиру Савјета МЗ, на којима се одлучује о приоритетним питањима у оквиру МЗ. Одржавају се Зборови грађана.

4.2 Идентификација слабости/ недостатака система дјечије заштите

Носиоци дужности на општинском нивоу у систему дјечије заштите су: Општина, ЦСР, Дом здравља, васпитно-образовне установе, полиција и суд, НВО, медији и приватни сектор. У току анализе ситуације у сфери дјечије заштите у општини Вишеград, а уз примјену инструмената HRBAP методологије, урађен је детаљан увид у недостатке који онемогућавају квалитетан континуитет услуга³⁴ и недостатке капацитета у односу на мотивацију, овласти и расположиве ресурсе носилаца дужности у сфери дјечије заштите. У наставку слиједи преглед идентификованих узрока за недостатке у континуитету услуга и капацитета по питању услуга за дефинисане социјално искључене групе дјеце:

Мотивација

Све институције/ организације су мотивисане за рад и пружање услуга у оквиру: превенције, ране идентификације, процјене и регистрација, ране интервенције, упућивање, одлучивање и механизма праћења и жалби. У оквиру рада актери дјечије заштите се сусрећу са проблемима који негативно утичу на њихове крајње резултате, а неки од њих су:

³⁴ *Континуитет услуга обухваћа сљедеће услуге: превенцију, рану идентификацију, процјену и регистрацију, рану интервенцију, упућивање, одлука, пружање услуга, праћење и механизми жалби.*

- пасиван став шире јавности наспрам значаја рјешавања проблематике са којом се суочавају дјеца из социјално искључених група;
- недостатак сензибилираности за ову проблематику у заједници;
- недовољна брига друштва о дјечи;
- недостатка стручног кадра;
- недовољна међусекторална и уопште сарадња актера дјечије заштите;
- неадекватна инфраструктура и установе за прихват и рад са дјецом;
- непостојање изграђеног система едукације и до-едукације професионалног кадра;
- недовољан број едукативних програма и примјене алтернативних метода рада са дјецом и родитељима;
- недовољних програми за рад са дјецом из социјално искључених група;
- неадекватног система награђивања надарене дјеце у сврху даље мотивације дјеце (непостојање фонда за стипендије, награде/похвале за постигнуте резултате и др.);
- недовољних финансијских средства;
- слабе сарадња са родитељима дјеце и недовољног знања истих;
- отпор код родитеља да прихвате чињеницу да дијете има проблематично понашање;
- недовољна одгојна способност родитеља;
- неадекватан систем санкција за родитеље;
- неадекватне санкције/ дисциплинске мјере за родитеље који не извршавају своје обавезе;
- непостојање неадекватног вредновања волонтеризма у заједници што утиче на умањен ангажман појединаца у овој сфери;
- невладине организације/ удружења немају адекватну подршку локалне заједнице.

Овлаштења

Формално овлаштења постоје, али се недовољно проводе због низа сљедећих фактора:

- нису прецизно прописане одговорности појединих актера дјечије заштите;
- немогућност провођења законске регулативе;
- не постоје прецизно дефинисане смјернице које би регулисале систем сарање;
- неадекватне смјернице и стандарди;
- непостојање јединствене базе података;
- споре процедуре;
- недовољних финансијских и људских ресурса;
- непостојање јединствене базе података;
- слаба међусекторална сарадња;
- слаба мотивација;
- негирање родитеља да постоји проблем овисности и других социопатолошких појава;

- недовољна едукованост и упућеност родитеља;
- недовољна подршка локалне заједнице;
- непровођење одговарајуће контроле.

Ресурси (људски и материјални)

Организације одговорне за дјечију заштиту на локалном нивоу имају одређене ресурсе за обављање својих свакодневних активности предвиђених мандатом, али су препознати следећи проблеми:

- недовољна финансијска средстава за обезбјеђење континуитета услуга;
- недостатак стручног кадра (психолог, социјални радници, дефектолог, педагог, логопед и др.);
- недовољна средства за набавку дидактичког материјала (школе, невладине организације/ удружења и др.);
- недовољна едукованост (не)професионалаца по питању проблематике социјално искључених група дјеце;
- недостатак превентивног рада и раног откривања социјално искључених група дјеце;
- недостатак базе података;
- недовољна едукованост родитеља по питању одгоја и рада са дјецом из социјално искључених група дјеце;
- недостатак адекватних просторија за рад и техничке опреме;
- непостојање Комисије за унапређење дјечије заштите на локалном нивоу.

Детаљна анализа са идентификованим недостатцима капацитета, у смислу континуитета услуга, приказана је у Анексу 8. и Анексу 9.

5. "АКЦИОНИ ПЛАН СОЦИЈАЛНОГ УКЉУЧИВАЊА У СИСТЕМ ДЈЕЧИЈЕ ЗАШТИТЕ У ОПШТИНИ ВИШЕГРАД ЗА 2010-2011. ГОДИНУ"

5.1 Приоритети за акцију

Обзиром на свеобухватни процес израде "Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину" који је базиран на HRBAP методологији (приступ планирању базиран на поштивању људских/ дјечијих права), а подразумијева: прикупљање и анализу података, идентификацију проблема и социјално искључених група дјеце и младих, мапирање система, идентификацију његових слабости и недостатака, утврђена је неопходност развијања одређених смјерница чијом би се примјеном побољшала социјална инклузија.

- **DevInfo база података о дјечијим индикаторима**

У оквиру SPIS пројекта, у периоду од октобра 2009. године до фебруара 2010. године имплементира се пројекат под називом **"DevInfo база података о дјечијим индикаторима"**, а од стране НВО **"Будимо активни"** у општинама Билећа и Вишеград, а од стране НВО **"Свјетлост"** у општинама Нови Град, Лакташи и Котор Варош. Сврха/циљ поменутог пројекта је успостављање DevInfo базе података о индикаторима који осликавају стања дјеце у локалној заједници. Циљане групе пројекта су општински службеници, професионалци из институција које пружају услуге дјечијим у областима социјалне и здравствене заштите, образовања и превенције ризичних понашања, као и представници статистичких агенција (ентитетска, државна).

На општинском нивоу, потребно је изградити механизме за прикупљање података о дјечијим индикаторима за унос у DevInfo базу података како би власти доносиле одлуке о приоритетима на основу релевантних података. Како би то постала редовна пракса, потребно је донијети одлуку обавезујућу за све који раде са дјецом и за дјецу, као и за општинску администрацију.³⁵

- **"Мониторинг имплементације Конвенције о правима дјетета"**

У оквиру SPIS пројекта у општини Вишеград, у периоду од маја 2009. године до септембра 2010. године имплементира се пројекат **"Мониторинг имплементације Конвенције о правима дјетета"** од стране НВО **"Здраво да сте"**, а циљане групе су представници цивилног друштва, старатељи, дјеца, родитељи и породице нагласком на маргинализовану популацију. У оквиру реализације пројекта дошло се до сазнања да је у наредном периоду потребно радити на одређеним питањима од интереса за унапређење дјечије заштите, а већ су започете одређене активности:

- препоручује се да се у Општини што хитније обезбиједи тачна база података о дјечијим, те да се подаци разврстају по групама дјеце којима је потребна посебна заштита са свим потребним подацима који се односе на социјално искључене групе дјеце;
- основати Вијеће младих при општини у циљу праћења имплементације Конвенције о правима дјетета, те надлежним указати на проблеме и заједно са њима исте рјешавати;
- ојачати ЈУ ЦСР и изградити њихове капацитете у циљу успоставе система вођења предмета и омогућавања откривања дјеце којој је потребан неки од облика заштите, те увезати све актере;
- координирати рад са владиним и невладиним организацијама и обезбиједити адекватну обуку о правима дјеце, професионалним групама које раде са дјецом и за дјецу у циљу отклањања препрека имплементације Конвенције о правима дјеце;
- појачати напоре и мјере за рјешавање проблема повећане конзумације алкохола и дувана од стране дјеце, пружањем едукација у школама;

³⁵ UNICEF BiH

- пружање подршке и материјалне помоћи породицама које живе у оскудици, те израда програма намијењеног најсиромашнијим породицама, те на тај начин обезбиједило право на одговарајући животни стандард дјеце;
- задовољити и штитити права избјегле и расељене дјеце.

У складу са идентификованим проблемима и социјално искљученим групама дјеце и младих, те анализом недостатака капацитета (види Анекс 8. и 9.) неопходно је подузети одређене кораке у циљу превазилажења истих.

Краткорочно (2 године) је неопходно подузети следеће кораке:

- извршити кадровско и материјало – техничко јачање ЈУ ЦСР;
- формирати општинско тијело (комисију или одбор) за социјалну инклузију у сегменту дјечије заштите;
- обезбиједити стручни и едукативан кадар у систему дјечије заштите;
- унаприједити тимски рад и сарадњу свих релевантних актера у области дјечије заштите;
- јачати мјешовити систем дјечије заштите;
- континуирано радити на раном идентификовању корисника дјечије заштите и превенцији (психофизичке сметње, жртве насиља, сметње у гласу, говору и језику и др.);
- јачати невладин сектор и развијати волонтерски рад;
- радити едукацију актера дјечије заштите у циљу прихватања савремених метода рада;
- радити едукацију родитеља и дјеце са сметњама у одрастању;
- континуирано радити на медијској промоцији проблема у циљу информисања и јачања свијести локалне заједнице.

Дугорочно (10 година) је неопходно предузети следеће кораке:

- обезбиједити финансирање развоја система дјечије заштите на локалном нивоу;
- развијати аналитичко-истраживачки рад у циљу социјалног укључивања у сегменту дјечије заштите и социјалне инклузије;
- континуирано радити на доедукацији професионалаца;
- радити на промоцији мјешовитог система дјечије заштите у циљу обезбјеђења социјалне инклузије;
- јачати свијест локалне заједнице о проблемима у сегменту дјечије заштите;
- Радити на анимирању приватног сектора да се укључи у систем финансирања дјечије заштите и социјалне инклузије;
- јачати невладин сектор;
- развијати волонтерски рад;
- путем медија радити на сензитивизацији локалне заједнице.

Потенцијални партнери за реализацију горе наведених активности су све институције и организације, актери дјечије заштите на локалном нивоу: Општина, ЈУ Центар за социјални рад, Дом здравља, предшколска установа, Основна школа, Средња школа, полиција, суд, мјесне заједнице, медији, невладине организације и разна удружења, донатори (приватни сектор, међународне организације и др.), а све уз подршку надлежних министарстава.

5.2 Оквир "Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010 - 2011. годину"

У табели која слиједи дат је оквир "Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010 - 2011. годину" са датим временским оквирима, прецизним почетком реализације појединих активности, носиоца одговорности и средствима верификације.

Планиране активности	Трајање у мјесецима	Почетак	Одговорност	Средства верификације/ индикатори	Извори финансирања
1. РАЗВОЈ МРЕЖЕ ДЈЕЧИЈЕ ЗАШТИТЕ НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ					
1.1 Кадровски и материјално јачање релевантне службе за пружање услуга социјалне заштите, као и јачање других институција из сфере дјечије заштите (1 вртић, 1 основна школа, 1 Средња школа, Дом здравља ...)	24	01.01.2010.	Општина, надлежна министарства, донатори, ОУО Пројекта IBHI /UNICEF	-опремање релевантних служби и јавних установа; -кадровско јачање служби и јавних установа; -партнерски пројекти у заједници; -мултидисциплинарни приступ у раду; -број едукација за стручни кадар; -извјештаји о раду.	-Општина; -надлежна министарства; -донатори и др.
1.2 Јачање невладиног сектора који дјелује у сфери дјечије заштите	24	01.01.2010.	Општина, надлежна министарства, невладине организације/ удружења, јавне установе, волонтери, локална заједница, медији, професионалци, ОУО Пројекта IBHI/ UNICEF	-тендерска процедура за додјелу пројеката усмјерених на унапређење дјечије заштите у локалној заједници за НВО сектор; -бр. пројеката реализованих у партнерству владиног и невладиног сектора; -опремљени НВО-и; -бр. едукација за НВО-е; -повећан степен подршке локалне заједнице; -број новоформираних удружења; -извјештај и фото/видео-записи.	-Општина; -НВО; - јавне установе; -надлежна министарства; -донатори и др.
1.3 Развијање и унапређење волонтерског рада	24	01.01.2010.	Општина и релевантне службе, одгојно-образовне и здравствене установе, НВО, професионалци, родитељи, дјеца, волонтери, локална заједница, ОУО Пројекта IBHI/UNICEF	-анимирани грађани, дјеца и млади и удружења спортско-рекреативног, културног и другог карактера на волонтерско дјеловање; -број волонтера. -број реализованих акција; -извјештаји и фото/видео-записи.	-Општина; -јавне установе; -НВО; -релевантна министарства; -донатори и др.
1.4 Укључивање приватног сектора	24	01.01.2010.	Удружење предузетника, локална заједница, медији, ОУО Пројекта IBHI/ UNICEF	-број индивидуалних донација; -број састанака; -извјештај и фото/видео записи.	-приватни сектор

1.5. Јачање улоге породице у друштву	24	01.01.2010.	Општина и релевантне службе, одгојно-образовне и здравствене установе, НВО, медији, Полицијска станица, професионалци, родитељи, дјеца, волонтери, локална заједнице, ОУО Пројекта IBHI/ UNICEF	-број едукативних програма за родитеље и дјецу; -рад Савјетовалишта за породицу; -број акција у локалној заједници; -активности Савјета родитеља и Савјета ученика у оквиру школа.	-Општина; -јавне установе; -НВО; -надлежна министарства; -донатори и др.
1.6 Унапређење и побољшање тимског рада у области дјечије заштите	24	01.01.2010.	Општина и релевантне службе, васпитно-образовне и здравствене установе, НВО, МУП РС/ Полицијска станица, медији, професионалци, родитељи, дјеца, волонтери, локална заједнице, ОУО Пројекта IBHI/ UNICEF	-број састанака; -покренуте иницијативе на бази међу-секторалности, и мултидисциплинарности; -број реализованих заједничких активности; -медијско праћење; -извјештај и фото/видео-записи.	-Општина; -јавне установе; -НВО; -надлежна министарства; -донатори и др.
1.7 Сарадња са вјерским институцијама	24	01.01.2010.	Општина и релевантне службе, НВО, јавне установе, приватни сектор, МЗ и средства информисања-медији, вјерске институције, ОУО IBHI/UNICEF	-број одржаних састанака; -број покренутих иницијатива у сарадњи са вјерским институцијама; - број реализованих акција; -број корисника; -извјештаји.	-Општина; -вјерске институције.
1.8 Додатна едукација актера у систему дјечије заштите	24	01.01.2010.	Општина и релевантне службе, васпитно-образовне и здравствене установе, НВО, МУП РС/ Полицијска станица, медији, професионалци, родитељи, дјеца, волонтери, локална заједнице, ОУО Пројекта IBHI/ UNICEF	-број одржаних семинара; -број радионица; -број округлих столова, трибина, кампања; -став корисника о пруженим услугама; -степен едуцираности (не) професионалаца; -степен освјешћености актера у примјени стеченог знања, као и размјени истог са другим актерима из локалне заједнице; -извјештај и фото/видео-записи.	-Општина; -јавне установе; -НВО; -надлежна министарства; -донатори и др.
1.9 Развијање локалне демократије	24	01.01.2010.	Општина и релевантне службе, одгојно-образовне и здравствене установе, НВО, МУП РС – Полицијска станица, медији, професионалци, спортски клубови, родитељи, дјеца, волонтери, локална заједнице, ОУО Пројекта IBHI/UNICEF	-бр. јавних трибина и округлих столова на тему промоције људских/ дјечијих права и других питања из области демократије; -бр. акција и едукативних програма у одгојно-образовним установама за дјецу и младе; -степен партиципације дјеце и младих у процесима доношења одлука у сфери дјечије заштите.	-Општина; -јавне установе; -НВО; -надлежна министарства, -донатори и др.
1.10 Подршка Центру за ментално здравље при Дому здравља Вишеград, које је у процесу оснивања	24	01.01.2010.	Дом здравља, Општина, ЦСР, Удружењу хендикепираних особа "Жеље", Савјет младих и остале институције – актери дјечије заштите, професионалци, ОУО Пројекта IBHI/ UNICEF	-документација у оквиру оснивања Дневног центра за дјецу, -број корисника, -извјештаји, -фотографије и сл.	-Министарство здравља и социјалне заштите РС
1.11 Оснивање Дневног центра за дјецу са сметњама у психофизичком развоју	12	01.01.2011.	Дом здравља, Општина, ЦСР, Удружењу хендикепираних особа "Жеље", Савјет младих и остале	-документација у оквиру оснивања Дневног центра за дјецу, -број корисника,	-Дом здравља; -Општина; -ЦСР;

			институције – актери дјечије заштите, професионалци, ОУО Пројекта IBHI/ UNICEF	-извјештаји, -фотографије и сл.	-Удружењу хендикепираних особа "Жеље"; -Савјет младих; -донатори; -надлежна министарства, -образовне инстит.
1.12 Успостава општинске Комисије за унапређење дјечије заштите	24	01.01.2010.	Општина, ОУО IBHI/ UNICEF	-формирана Комисија за унапређење дјечије заштите општине; -Одлука; -записници са састанка.	-Општина
2. РАЗВОЈ ИНФОРМАТИВНОГ СИСТЕМА ДЈЕЧИЈЕ ЗАШТИТЕ НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ					
2.1 Унапређење система идентификације корисника и њихових потреба	24	01.01.2010.	Општина, релевантне службе за социјалну проблематику васпитно-образовне и здравствене установе, НВО, Полицијска станица, медији, волонтери, донатори, ОУО Пројекта IBHI/ UNICEF и др. донатори	-бр. идентифицираних корисника; -информација о потребама различитих корисничких група дјеце; -ажурирана база података о упису дјеце у основне школе успостављена кроз пројекат IBHI/ UNICEF; -ажурирана база података о дјечи самохраних родитеља; -извјештај и фото/видео-записи.	-јавне установе; - НВО; -медији; -Општина; -донатори.
2.2 Успостављање и ажурирање јединствених база података праћења корисника социјалне и дјечије заштите	24	01.01.2010.	Општина, релевантне службе за социјалну проблематику, одгојно-образовне и здравствене установе, медији, НВО, волонтери, ОУО, IBHI/ UNICEF и донатори	-ажурирана база података о упису дјеце у основне школе успостављена кроз пројекат IBHI/ UNICEF - започети процеси на стварању потребних база података о социјално искљученим групама дјеце; -ажурирана база података о дјечи самохраних родитеља; -тренутни подаци о корисницима; -извјештај и фото/видео-записи.	-Општина; -надлежна министарства; -јавне установе; -НВО сектор; -донатори.
3. ФИНАНСИРАЊЕ СИСТЕМА ДЈЕЧИЈЕ ЗАШТИТЕ НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ					
3.1 Осигурати континуитет издвајања финансијских средстава за потребе социјалне и дјечије заштите - Средства буџета Републике за кориснике социјалне и дјечије заштите	24	01.01.2010	Општина, надлежна министарства.	-рационално и законско кориштење буџетских средстава; -бр. корисника социјалне и дјечије заштите; -бр. пројекта финансираних из Републичког буџета; -финансијски прегледи и извјештаји.	-надлежна министарства.
3.2 Осигурати финансирање права из сфере социјалне и дјечије заштите која се финансирају из Општинског буџета	24	01.01.2010	Општина уз подршку ОУО Пројекта IBHI/ UNICEF.	-рационално и законско кориштење буџетских средстава; -бр. корисника; -бр. пројекта; -финансијски преглед.	-Општина - буџет
3.3 Осигурати финансијска средства која се издвајају из приватног сектора за улагање у систем социјалне и дјечије заштите	24	01.01.2010	Приватни сектор, ОУО Пројекта IBHI/ UNICEF.	-бр. донација; -бр. корисника помоћи; -финансијски преглед и извјештаји.	-приватни сектор

3.4 Осигурати средства од донатора	24	01.01.2010	Донатори, ОУО пројекта UNICEF/IBNI	-бр. пројекта; -бр. корисника; -износ средстава.	-донатори
3.5 Самофинансирање родитеља	24	01.01.2010	Родитељи, старатељи, сродници.	-број корисника; -број родитеља, старатеља и сродника који финансирају неки од видова дјечије заштите; -подаци из јавних установа, спортских и културних удружења-	-родитељи, старатељи, сродници.
4. СОЦИЈАЛНО УКЉУЧИВАЊЕ У СИСТЕМ ДЈЕЧИЈЕ ЗАШТИТЕ – СОЦИЈАЛНО ИСКЉУЧЕНЕ ГРУПЕ ДЈЕЦЕ					
4.1 Подршка дјечи ометеној у психофизичком развоју	24	01.01.2010	Општина, релевантне службе за социјалну проблематику одгојно-образовне и здравствене установе, РПЗ РС, Завод за заштиту женске дјеце и омладине, медији, НВО, волонтери, родитељи, дјеца, професионалци, донатори, ОУО Пројекта IBNI/ UNICEF и др. донатори	-степен унапређења услуга раног раста и развоја дјеце што подразумева успостављање потребних савјетовалишта (при Дому здравља организована савјетовалишта за здраву дјецу, труднице, омладину); -степен квалитета услуге ране детекције дјеце ометене у психо-физичком развоју; -број корисника; -број пројекта; -број едукативних програма; -квалитет подршке стручњака и примјењених услуга стручног рада; -став корисника; -степен социјализације и интеграције дјеце у друштву; -степен укључености и информисаности родитеља/стараоца; -програми за надарену дјецу; -стварање услова за напредовање надарене дјеце; -степен међу-секторалне сарадње -примјена мултидисциплинарности у раду; -извјештаји о раду.	-Општина; -релевантна министарства; -РПЗ РС; -јавне установе; -Завод за заштиту женске дјеце и омладине; -НВО; -медији; -донатори.
4.2 Подршка дјечи без родитељског старања	24	01.01.2010	Општина, релевантне службе за социјалну проблематику васпитно-образовне и здравствене установе, РПЗ РС, медији, НВО, волонтери, родитељи, дјеца, професионалци, донатори, ОУО Пројекта IBNI/ UNICEF и др. донатори	-степен унапређења услуга раног раста и развоја дјеце што подразумева успостављање потребних савјетовалишта; -радни видови подршке од стране васпитно-образовних институција; -број корисника; -број пројекта; -број едукативних програма; -квалитет подршке стручњака и примјењених услуга стручног рада; -став корисника; -степен социјализације и интеграције дјеце у друштву; -степен укључености и информисаности старатеља/хранитеља;	-Општина; -релевантна министарства; -ЦСР; -РПЗ РС; -васпитно образовне институције; -Дом здравља; -јавне установе; -НВО; -медији; -донатори.

				-степен међу-секторалне сарадње; -примјена мултидисциплинарности у раду.	
4.3 Подршка дјечи са проблемима у понашању – васпитно занемарена дјеца	24	01.01.2010	Општина, релевантне службе за социјалну проблематику васпитно-образовне и здравствене установе, НВО, Полиција, волонтери, медији, родитељи, дјеца, професионалци, донатори, ОУО Пројекта IBHI/ UNICEF и други донатори	-бр. корисника; -бр. пројеката; -бр. едукативних програма; -квалитет подршке стручњака и примјењених услуга стручног рада (групни, радионичарски и др. рад); -став корисника; -степен укључености и информисаности родитеља/стараоца; -степен међу-секторалне сарадње; -извјештаји о реализованим активностима; -видео/фото запис.	-Општина; -јавне установе; -НВО; -релевантна министарства; -медији; -донатори и др.
4.4 Подршка дјечи која су жртве насиља	24	01.01.2010.	Општина, релевантне службе за социјалну проблематику васпитно-образовне и здравствене установе, НВО, Полиција/ Суд, волонтери, медији, родитељи, дјеца, професионалци, донатори, ОУО Пројекта IBHI/ UNICEF и други донатори.	-бр. казни усмјерени ка починитељу насиља; -бр. жртава; -бр. пројеката; -бр. едукативних програма; -квалитет подршке стручњака и примјењених услуга стручног рада (групни, радионичарски и др. рад); -став корисника; -степен укључености и информисаности родитеља/стараоца; -степен међу-секторалне сарадње; -извјештај о реализованим активностима; -видео/фото запис.	-Општина; -јавне установе; - НВО; -релевантна министарства; -медији; донатори и др.
5. ОДНОСИ СА ЈАВНОШЋУ					
5.1 Информисање и промовисање активности у сфери друштвеног укључивања у систем дјечије заштите (на локалном нивоу и шире путем медија)	24	01.01.2010	ЈУ "РТВ Радио Вишеград", Општина, јавне установе, невладине организације, ОУО Пројекта IBHI/ UNICEF	-медијско праћење (видео записи, дневна штампа, фотографије, билтени и др.); -степен информисаности локалне заједнице.	-ЈУ "РТВ Радио Вишеград"; -Општина; -донатори.
5.2 Јачање свијести о проблемима друштвено искључених група дјеце	24	01.01.2010	Општина, васпитно-образовне и здравствене установе, НВО-и, медији, волонтери, родитељи и дјеца, приватни сектор, локална заједница, вјерске заједнице, ОУО Пројекта IBHI /UNICEF и др. донатори.	-медијско праћење (видео записи, дневна штампа/ билтени, фотографије и др.); -повећан степен освјешћености и подршке локалне заједнице по питању дјечије заштите; -бр. одржаних округлих столова, јавних трибина; -бр. учесника/ца; -бр. покренутих иницијатива; -бр. штампаних брошура, публикација инфо- водичи, памфлети, плакати; - извјештаји и фото/видео записи.	-Општина; -ЈУ "РТВ Радио Вишеград; -јавне институције; -НВО; -донатори и др.

5.3 Извори финансирања дјечије заштите у општини Вишеград

За реализацију наведених активности у оквиру "Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010 - 2011. годину" планирана су слjedeћа средства.

Ред. бр.	Назив облика дјечије заштите	Планирани износ у КМ за 2010. г.	Планирани износ у КМ за 2011. г.
		процјена	процјена
1.	Финансирање дјечије заштите преко ЈУ ЦСР³⁶		
1.1	Проширени облик социјалне заштите	58 000, 00	70 000, 00
1.2	Смјештај у установе	9 200, 00	36 000, 00
1.3	Трошкови здравственог осигурања	2 000, 00	3 000, 00
1.4	Породични смјештај	7 200, 00	7 200, 00
1.5	Туђа нега и помоћ	7 200, 00	14 400, 00
УКУПНО 1:		83 600, 00	130 600, 00
2.	Учешће локалне заједнице на унапређењу механизма дјечије заштите³⁷		
2.1	Стипендирање студената	90 000, 00	90 000, 00
2.2	Помоћ за омладину и спорт	300 000, 00	300 000, 00
2.3	Помоћ за културу	75 000, 00	75 000, 00
2.4	Удружења грађана	36 000, 00	36 000, 00
2.5	Омладинска политика	5 000, 00	5 000, 00
2.6	Помоћ основној школи "Вук Караџић"	10 000, 00	10 000, 00
2.7	Помоћ Средњој школи "Иво Андрић"	60 000, 00	60 000, 00
2.8	Социјална заштита	360 000, 00	360 000, 00
УКУПНО 2:		936 000, 00	936 000, 00
3.	Финансирање из Јавног фонда за дјечију заштиту РС³⁸		
УКУПНО 3:		550 866, 00	627 987, 00
4.	Финансирање из донаторских средстава³⁹		
УКУПНО 4:		15 000, 00	15 000, 00
УКУПНО (1+2+3+4)		1 585 466, 00	1 709 587, 00

³⁶ Процјена ЈУ ЦСР Вишеград

³⁷ Процјена Општине Вишеград

³⁸ Процјена ЈФДЗ РС

³⁹ Процјена ОУО-а

6. Анекси "Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину"

Чланови/ице ОУО-а Пројекта су током израде Акционог плана прошле свеобухватан процес припреме примјењујући HRBAP методологију. У наставку текста слиједе анекси "Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину".

Анекс 1.1 - Листа прегледаних/ кориштених докумената (стратегије, политике, закони, правила, мандати, статuti, описи послова), општина Вишеград;

Анекс 1.2 - Преглед докумената/ анализа које су урађене у сарадњи са корисницима и професионалцима из области дјечије заштите у оквиру UNICEF пројекта, а који су имали утицај на квалитетнију израду Акционог плана;

Анекс 1.3 - Листа професионалаца, представника/ца, институција/организација из система дјечије заштите који су чланови/ице ОУО-а Пројекта, који су допријели изради "Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину";

Анекс 2 - Концептуални радни оквир, општина Вишеград;

Анекс 2.1 - Преглед кадрова запослених у институцијама/организацијама од значаја за дјечију заштиту у 2009. години, општина Вишеград;

Анекс 2.2 - Преглед корисника социјалне заштите у 2009. години, општина Вишеград;

Анекс 3 - Анализа узрока у оквиру концептуалног оквира;

Анекс 4 - Оквир имплементације "Акционог плана социјалног укључивања у систем дјечије заштите у општини Вишеград за 2010-2011. годину";

Анекс 4.1 - Извори финансирања дјечије заштите у општини Вишеград за 2010. и 2011. годину;

Анекс 4.2 - Преглед прихода и расхода Јавног фонда за дјечију заштиту РС у општини Вишеград у 2008. години;

Анекс 5 - Анализа улога актера дјечије заштите на локалном нивоу, општина Вишеград;

Анекс 6 - Матрица за мапирање носилаца дужности/мандата на државном, ентитетском и општинском нивоу;

Анекс 7 - Матрица мапирања носиоца дужности/мандата на опћинском/општинском нивоу;

Анекс 8 - Матрица за Анализу недостатка капацитета континуитета услуга на локалном нивоу;

Анекс 9 - Матрица анализе недостатка капацитета, општина Вишеград.

Напомена⁴⁰

⁴⁰ Приликом прикупљања података у оквиру анализе ситуације у сфери дјечије заштите у општини, у већини случајева теже је било добити гендер разврстане податке. Сви подаци који су у оквиру Акционог плана, односе се на мушкарце и жене.

Обзиром да је Акциони план рађен дужи период, у последњем периоду његове израде дошло је до промјене одређеног броја података, а сви ажурирани подаци наведени су у документу што је узроковало разлику података у одређеним анексима документа. Поменуто је урађено у циљу добијања што квалитетнијих ажурираних података.

Током израде документа, одржан је низ индивидуалних састанака са представницима/ама институција/организација, актера дјечије заштите, а све у циљу што квалитетније израде истог.